sosyal adalet

4 HAZIRAN 1963 SALI HAFTALIK SIYASI GAZETE YIL:1 SAYI: 12 FIATI: 1 LIRA

İKTİSADİ DEVLET TEŞEKKÜLLERİNDE ÇARKLAR KİMİN İÇİN DÖNÜYOR

Zonguldak'ta ölenler

AP. DE FIRTINA

Sigortalar için İŞÇİLER KONUŞTU

GICIRTILAR

Türk köyü on altıncı asır ile yirminci asır arasında bir köprü gibidir. Şaşılacak nitelikte ilkel yaşayışlar, cehalet, yoksulluk, ve bir kaç ağanın çokluk şehirde geçen sefih hayatı yanyanadır.

Köprünün gıcırtıları anlayana çok şey söyler. Gıcırtılar köyün yaşantı seviyesidir. Tüm haksızlığı, ezeni, ezileni anlatır bu gıcırtılar. Derdini söylemeyen, derman bulamazmış. Anlayan, anlamak isteyen iyi bilir: Derman arayan bir sestir bu, derdini söyler Köyün bile farkında olmadığı fakat sonuçları başka sebeplere bağlanan doğal haklardan yoksunluğun garip bir ifadesidir bu. Yaşamanın gerektirdiği haklardan uyutulmuşlukları sebebi ile feragat eden büyük kitlenin içinde dönüp duran acının sesidir.

Köy: Çağlarca en büyük acıyı en koyu karanlığı yaşar da suçlunun yine kendisi olduğunu sanır. Ya Tanrının sevgili kulu olmadığını, ya da dünya cefasını, ahret sefasının takip edeceğini düşünür.

Fakat köprü gıcırtıları... Fakat yokluklar dertler, göz yaşları... Fakat için için kahretmeler, dertlenmeler tövbeler, şükretmeler... Sonunda nasırlı eller ve köprü gıcırtıları...

Köylünün eli nasırlıdır. Köylü çalışır, Köylüye mutluluk gerek. Köylüye, okul, yol, su, ekmek, ışık gerek. Çünkü, köylünün elleri nasırlı. Köylü çalışır. Çalışana mutluluk hartır. Çalışana insanca yaşamak şarttır. Fakat köprü gıcırtıları...

Bu ses anlayana duyulur. Bu ses köylünün bile farkına varmadığı köy sesidir. Bu seste köy kaderinin ya da köy kadersizliğinin nedenleri saklıdır.

Yunanistan Roma egemenliğine girdikten sonra, Yunanlılar Romalı efendilerine gerçek şiiri öğrettiler. Romaya söz sanatını Yunanlı köleler verdi.

Köylü efendimizdir diyoruz. Efendimize hizmetimiz ne oldu? Ne verdik ona. Bize hayatını veren köye ne ilettik? Bunun sorumluluğu içimizi neden sızlatmaz? Köy için çırpınanlara köprünün gıcırtılarını duyanlara engel olmak neden? Aydınları lekelemekle, suçunuzu affedilmez bir ahlâksızlığa çevirmiş olmuyor musunuz?

Köylünün mutluluğu için göstereceğiniz fedakârlık onların gösterdiklerinin yanında hiç kalır. Çekilmez acıları yaşayan bu büyük kütlenin güldüğünü görmek sizi şimdikinden daha mutlu eder. İnsan olduğunuzu kabul ediyorsanız, büyük kütlenin, kendilerini insafsızca harcadığımız köylülerimizin de insanlığını kabullenmek gerekir. Köylümüze karşı, efendimize karşı Romalı uşakların faziletini olsun gösteremez miyiz?

Zaman geçiyor. Bu durumumuzla Batı ile olan açıklığımız gittikçe büyüyecektir. Batı medeniyetine en kısa zamanda ulaşabilmemiz için küçük bir zümrenin değil geniş halk kütlesinin maddi ve manevi refahı tesis edilmelidir. İnsan hak ve hürriyetlerine saygı lâfla olmaz. Gerçek bir kalkınma gerçek bir demokrasiyi gerçekleştirir. Gerçek demokrasi Anayasamızın tam olarak uygulanmasıdır. Anayasanın gerekli kıldığı hususları uygulamak için bütün gücümüzü seferber etmek zorundayız. Batı düzeyine ulaşan yegâne yol anayasadan geçer.

Hüseyin DAĞlı

ENÜSDÜLÜ

Fakir bir köy çocuğuydu. Ağa koltuğunda yetişmişti. Okumuştu. Adam olmuştu. O'na Kurt Ali'nin oğlu, diyorlardı. Daha çok Enüsdülü de deniyordu. Köy Enstitüsünden mezundu çünkü. Onun içindi Enüsdülü denmesi. Koltuğunda yetiştiği ağaya, taş çıkaracak ağaların, köylerinde öğretmenlik ediyordu. Bir gün doğduğu köye, baba ziyaretine döndüğünde, köylülerini, çocukluğundan beri havsalasından izi silinmiyen aynı yerde görmüştü.

Bu yer, her sabah köy sığırının toplanıp, otlatılmaya götürüldüğü yer. Kuşluk vaktine doğru, bu meydandaki, Haydovgilin tek katlı, kuş gözü pencereli, toprak damının duvarının dibine, konu komşu toplanmaya başlar. Ailevi dertler, köy meseleleri, hükûmet işleri konuşulur. Şalvarlar toza toprağa belenmiştir. Tabakalardan defter kâğıdiyle sigaralar sarılır. Kendisinde üstünlük görenlerin altlarında minder, ellerinde, söğütten, sorhundan birer çubuk, yavaş yavaş başlarlar önlerinde ki toprağa şekil çizmeye ve konuşmaya. Daimi bir tembelliğin verdiği alışkanlıkla.

Her sıcak mevsimin özelliği olan böyle bir günde, Enüsdülü gitmişti köyüne. Ayrıldığı gibi gördü köylülerini, Hoşgeldinleri beklemeden, başladı uzanan elleri öpmeye. Babasının seviyesinde olan insanlarla, daha fakir komşularının gıptalı bakışları arasında, nefretini gizliyemiyen Emir Ağa'nın, bakışları, sağa sola göz kırpışları, çekilecek gibisinden değildi. Hepsinden evvel «Hoş geldin Enüsdülü» dedi ise de, o gittikten sonra devam etti. «Ula bu gedişle bu hökümet bize davarımızı yayacak, çütümü sürecek iki fukara çocuğu bırakmıyacak görüyor musunuz? Bu Enüsdüler açıldı açılmadı bizim işimizde torpağımızda tehlükeye düştü. Bi zaman elimizden aldılar torpağımızı bunlara verdiler. Şimdide İreforum (reform) deyiler, torpak dağıtımı deyiler, yinede bizinen uğraşıyılar. Olacak işmi canım? Gurt Ali'nin oğlu beni görünce neden tortop olmasın? Herif yanımda ciğara bile telliyi. Başınıda açmış köyün içinde şapkasız geziyi. Geçen gün akrubalarından birkaç garıya da yüzünüzü açın demiş, nedir bu çarşaf demiş. Ne ar galmış bunlarda ne haya. Bi şey aramıyımda, bizim oğlan duyarsa başını belaya sokar. Hökümette gurtarırım ben oğlanı ama, böylesi işler neye ola canım? Sona efendime söylüyem, şükürkü bu Gurt Ali denen yezidin oğlunu vermediler köyümüze. Herif camiye bilem girmeyi. Ötekfler garip olduğundan yüzünüzü açın diye böyle laf edemiyiler. Hemde madem ki hökümet bu işi yapıyı ağa çocuklarını okutmalı. Gardaşlarım hanı derlerki, asıl mı ileri usul mu? Kedi ve sıçan (fare) meselesini biliysunuz canım, söylemeye ne hacat. Asıllı adam başka olur. Bir ağa yetişmez golay golay. Ağanın mektebi yok. Bakın binlerinen memureyin, sözüm ona efendi çıkarabiliyi bu hökümet, heç ağa da çıkarabiliymi? Öyleyse canım bunları ağaların aleyine, gedişatına gışgırtmak doğru mu?» diyor ve her sözünü, dini bir bağlaptiyle, 99 luk tesbihli hacı Möhyettin'e tastik ettiriyordu.

Lâf lâfı, lâf tabakaları açıyor. Emir ağa köpürü köpür dinlenilmiyen lâflarına devam ediyordu. Arada bir göbeğinin üstüne dökülen cığara küllerini, kenarı yağlı şapkasiyle çırpıştırıyordu. Şişmanlığının verdiği rahatsızlık içinde ikide bir dönüyor, fışırtılı bir eda ile, «Bunlar tuman köynek bulamıyanların çocukları belâ yahu belâ, bunlar Gominist» diyordu. Gominist lâfının her geçişinde Hacı Möhyettin arapça birşeyler mırıldanıyor, ötekiler alıştıkları bu manzarayı herzaman ki bayağılıkla izliyor dinliyorlardı.

İki metre bezden yapılmış tuman köynek içinde çocukluk ömrünü geçiren, okulunu kar içinde yalınayak okuyarak bitiren dünün yoksul bakımsız köy çocuğu! Kardeşim! Enüsdülüm! seni ilkokulundan sonra sinesine basan devlet babandan kıskanıyorlar. Sana dün kuzusunu otlattıran, bugünde koyununu, sığırını otlattırmak isteğindedir. Bu gerçek içinde sen, senin gibi olanları gördükçe üzülüyor, gerçek bir sosyal adalet lüzumuna inanıyorsun. İnanıyorsun çünkü, «Eşeğin çalıştığı at içindir» deniyor sana. Sana, okuma, yazma, giyme, yeme, hatta lâfetme bile çok görülüyor, Seni sıfıra indirmekte bulabiliyorlar onlar benliklerini.. Senin tokluğunda seziyorlar tehlikeyi. Senin bilginde bulacaklardır ölümlerini... Onun için endişelidir bunlar, çin, okumak, doymak lüzumuna inanıyoruz.

Bizim kimseden birşey yani; hazır, emeksiz birşey istediğimiz yok. «İş verin» bize diyoruz. «İşimizin karşılığını verin» diyoruz. Cehalet maraz, devası ilim irfan diyoruz. Batılılaşmak için...

İşte böyle Enüsdülüm. Senin için böyle düşünenlerin azlığından bahsedecektimde söz biraz uzadı. Yarınlarını senin şahsında tehlikeli görenlerin lâflarına boş ver. Onlar korktuklarına uğramadan seni seveceklerdir. Kendini tüketerek nasıl ışık verdiğini, nasıl aydınlattığını, kör gözleri açılınca göreceklerdir. Ve bir gün seninle öğünecek olan bunlar, düşündüklerine, Eyvah demede çok geç kaldıklarını anlıyacaklardır. Sana kerpiç taşımayla adam oldun diyenlere, kerpiç taşımayla adam olmanın yollarını öğreteceksin. Sana uzanan eller bir gün kendi yakasını yırtacak, diller zehrini içine akıtacak, zihniyetler, yaratacağın sıcak havada eriyecek. Eriyecek Enstitülüm eriyecek.

Hasan KALENDER

Adam olmayanlar

Reşat Özarda Orhan Gazi'nin nin Sölez Köyünde, (İsmet İnönü 1950 den önce Köy Enstitülerinden bir sürü piç yetiştirip memlekete dağıtmıştır) demiş. Cemiyetimiz bu adamı ilk okulda, Orta - Lise ve belki de Üniversitede okutmuştur. Her türlü ihtiyacı temin edilmiştir. Konforu yerindedir. Bu dönek insan kalkar da bu memleketin temiz ve asil evlâtlarına ve kültür ordusuna küfür eder, fertlere karşı olan şahsi kin ve garezini bir kitleye yöneltirse necip milletimizin nefretini kazanacağı muhakkaktır.

Düşünüyorum: Anofel gibi damar düşmanı olan bu herifin, adam olması için daha ne yapmalı? Adam olabilmesi için eline bunca olanaklar verilmişken durmadan zehir saçan geri kafalı ve asılsız bir insanın hesabı kimden sorulur? Bu, tekerrür eden ikinci Nuri Beşer olayıdır. Cahilleri okur yazar etmek değil, okumuşları adam etmek lâzımdır.

Ey gafil! Bu millet, kendi bağrından çıkarıp vatan sinesine sunduğu ve omuzlarına ağır zorunluklar yüklediği asil ve temiz kimselere küfretmeniz için mi sizi seçti?

Maddi varlığını mânevi duyguların sonsuzluğuna kurban ederek ilim irfan saçmış Atanın inkılâplarını yaymış ve korumuş masun Enstitü mezunlarına saldıran bir kimsenin Meclisin şerefli üyeleri arasında bulunması ayrı bir ıstırap kaynağıdır.

Kanun teminatı altında müesseseleşen vatan sathına, dünya çapında sima yetiştiren kapatılması ile yokluğu hissedilen bugün özleyişle aranan Enstitü mezunlarına küfreden bir insanın aklen hasta, ruhen sapık ve hissen duygusuz olması gerekir.

Yabancıların da örnek alıp tatbik ettiği, Atatürk'ün bu sistemi niçin kaldırıldı? Çünkü: Köylünün ve ilkel yaşayışlı işçi zümresinin uyanması, toprağa bağlanması ve sosyal düzen muvacehesinde uşaklıktan kurtulup insan gibi yaşaması ağa, patron ve politika yobazlarının, hazır yeyicilerin hesabına gelmiyordu. Bu yobazlardan 260 köye sahip bir ağa ifadesi bunu ispatlamaktadır. (Köy Enstitüleri bizim için bir tehlike oldu Benim köylerimin ikisinde iki çocuk burdan mezun olarak geldiler İki sene köyde çalıştılar. Bu köyler benim emrimden çıktı ve bana karşı direnmeğe başladılar. Bunun için bu Enstitülerin ne kadar büyük tehlike olduğunu gördük ve bunların kapatılması için elimizden geleni yaptık) demiştir. (!) Bütün bunlar gösteriyor ki Köy Enstitülerine çekilen karalama perdesi böyle ağa ve onların parasıyla iş başına gelen politikacıların, birlik, beraberlik ve özgürlük için zararlı yobazların iftiralarından başka bir şey olamaz.

Hak yolunda, haklı dâvamız uğrunda karşımıza çıkacak her türlü zorluğu yenecek kudrete sahip olduğumuzu, cehaletin, yobazlığın, Millî Birliği dağıtan politikacı ve düzen bozucuların karşısında Kubilâylar gibi kanımız pahasına 27 Mayıs inkılâbını, vatandaş hukukunu ve meslek şerefimizi korumaya hazır olduğumuzu mağrur ve sefillere bir daha duyururuz.

Ali DAĞDEVİREN

sosyal adalet
HAFTALIK SİYASİ GAZETE
4 Haziran 1963 Yıl 1 Sayı: 12
İmtiyaz sahibi ve Yazı İşleri Müdürü: Cemal Hakkı Selek
İDAREHANE. Cağaloğlu, Molla Fenari Sokak No. 30 — 32 (Vatan Matbaası)
Tel: 22 93 15
FİYATI: 100 Kuruş:
ABONE: 3 Aylık 10 Lira, 6 Aylık 20 Lira, 1 Yıllık 40 Lira.
Yurt dışı abonelerde posta ücreti abone bedeline eklenir.
İLÂN: Beher sütunda santimetresi 25 liradır. Renkli ilânlar özel tarifeye tâbidir.
DİZİLDİĞİ VE BASILDIĞI YER: Vatan Matbaası — İSTANBUL

HANGI YOL?

Prof. Sadun AREN

Memleketimiz'e, 200 yıldan beri kalkınmak ve batılılaşmak çabası içindedir. Bu çabanın ana istikâmeti ve hedefi halk idâresinin, gerçek bir demokrasinin yerleştirilmesidir Çünkü batılılaşmak ve kalkınmak, hem halkın kendi kaderine hâkim olması demektir, hem de ancak halkın kendi kaderine hâkim olmasiyle gerçekleştirilebilir.

İstiklâl Savaşı ve onu takiben kurulmuş olan Cumhuriyet idâresi bu yönde yapılmış olan en olumlu ve başarılı hamledir. Atatürk, kurmayı tasarladığı partiye «Halk Partisi» adını verirken, bunun bir zümrenin değil, fakat halkın partisi olmasını düşünmüştür. Nitekim, 16 Ocak 1923 tarihinde İstanbul gazeteleri temsilcilerine verdiği demecin bir yerinde aynen şöyle demektedir: **«Fakat millî maksatlardan ziyade şahsi menfaatler esasına müstenit siyasi teşekküllerden ve bu teşekkülâtin iğfallerinden, müsademelerinden tevellüd etmiş olan tarzların élân cezasını çekmekte olan milleti ayni mahiyette bir takım bisût iştigallere sevketmek kadar kebairden günâh yoktur.**

Bu ifade ile beyan edilmek istenen şudur ki, ismi fırka olan halk teşekkülünden maksat evlâdı milletten bir kısmının, sunufu ahaliden bazılarının, diğer evlât ve sunufun zararına menafiini temin etmek değildir.»

Ancak, Halk Partisi zamanla halkçı niteliğini kaybetmiş ve sadece mevcudu muhafaza etmekle yetinen, iktisatta da siyasette de muhafazakâr ve bürokratik bir tutum almıştır.

★

1945 ten sonraki çok partili idâre devrinde kurulan partiler, CHP. karşısında, zorunlu olarak daha halkçı ve her alanda daha dinamik bir tutum almışlardır. Demokrat Partinin hızla gelişip iktidara gelmesinin temel sebebi budur. Fakat Demokrat Parti idârecileri halkçılığı bir gaye değil, fakat iktidara gelmenin bir vasıtası olarak almış oldukları için, idâreyi, esas itibariyle, küçük bir zümrenin yararına olarak işletmişler ve bu yüzden kendilerini de memleketi de bir çıkmaza sürüklemişlerdir 27 Mayıs İnkilâp Hareketi, gençliğin ve silâhlı kuvvetlerin memleketi, bu çıkmazın sürükmekle olduğu karanlık akibetten kurtarmak için giriştikleri olumlu bir teşebbüstür.

★

Fakat memleket hâlâ siyasi huzur ve istikrara kavuşamamıştır. Bu durum her alandaki kalkınma gayretlerimizi köstеklemekte ve böylece çözümlenecek meselelerimizi daha da büyüterek, gerginliği arttırmaktadır. Bu manzara karşısında, düşünen herkes, bir çözüm yolu aramakta, bundan sonra nasıl bir yol üzerinde gelişeceğimiz konusunu tartışmaktadırlar. Ortada açıkça iki yol vardır.

BİRİNCİ YOL, bugünkü Anayasa düzenini ve parlemanter demokrasiyi terkederek, (Herhangi bir şekilde tarif edilen) olumlu bir kadronun (herhangi bir şekilde) iş başına gelerek memleketi idâre etmesidir.

İKİNCİ YOL, bugünkü Anayasa düzeni ve parlemanter demokrasinin muhafaza ve devam ettirilmesidir.

★

Gerek memleketimizde Meşrutiyetten beri geçirdiğimiz tecrübeler ve bugünkü şartlarımız, gerekse başka memleketlerdeki tecrübeler, birinci yolun, bu yola girmek mümkün olsa bile, çıkar bir yol olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu sebepten, dikkatlerimizi ikinci yola, demokratik yola çevirmemiz ve bu yolun başarı imkân ve şartları üzerinde durmamız lâzımdır.

Bugünkü parlemanter rejimin çıkar yol olduğundan şüphe edenlerin temel düşünceleri şudur: Bugün Büyük Millet Meclisinde temsil edilen partiler, kendi öz çıkarlarını düşünen zümrelerin hâkimiyeti altındadır. Halk, yapıcı ve yaratıcı büyük emekçi kütleleri (tek bir senatör hariç) parlamentoda temsil edilmemektedir. Bu durumda Parlamentonun, siyasi huzurumuzu ve kalkınmamızı sağlayacak reform kanunlarını çıkarması, çıkarsa bile bunların müessir bir şekilde tatbik edilmesi mümkün değildir. Diğer bir deyimle, parlemanter rejimimiz bir çıkmazdadır ve kendi içinden gelecek kuvvet ve hareketlerle, bu çıkmazdan çıkamaz.

★

İşte çözümlenmesi lâzım gelen mesele budur. Acaba, parlemanter rejimin bu çıkmazdan kurtulmasına ve halk yararına işleyen ve dolayısıyla hızla gelişmemizi sağlayacak olan bir idârenin kurulmasına gerçekten imkân yok mudur? Biz bu soruya «vardır» diye cevap vereceğiz. Ancak bu «vardır»ın şartı Anayasamızın **«Eksiksiz ve tastamam»** uygulanmasıdır. Bu yapıldığı taktirde büyük emekçi kitlesinin siyasi bir parti halinde örgütlenmesi ve haklarına sahip çıkacak bir şekilde uyarılması mümkün olacaktır. Hayatlarını emekleri ile kazanan, geçim seviyelerini yükseltmek için daha çok ve daha verimli çalışmaktan başka bir yol bilmeyen işçi, köylü, aydın, küçük esnaf gibi emekçi kütlelerinin siyasi iktidarının ya da demokratik muhalefetinin, istikrarlı bir parlemanter rejimin en büyük, hayır, tek teminatı olduğu ortadadır.

Emekçi kütlelerinin bir parti içinde birleşerek siyasi bir kuvvet olarak ortaya çıkmalarının, hele iktidara gelmelerinin çok zaman istediği halbuki memleketin bukadar uzun bir süre beklemeğe tahammülü olmadığı düşünülebilir. Eğer bu düşünce doğruysa, demokratik yolun çıkar bir yol olmadığını kabul etmek lâzım gelir. Çünkü meselelerimizin, elbetteki, kısa süreler içinde çözümlenmesi lâzımdır. Yoksa, asırlarca beklenirse, elbetteki, her mesele çözülür.

★

Demokratik yolun, yani emekçi kütlelerin uyarılması ve bir parti içinde toplanarak siyasi bir kuvvet halini almalarının, zannedildiği kadar uzun bir süre almayacağı kanısındayız. Bunun nedenleri kısaca şunlardır.

Bir kere, Parlamentodaki muhafazakâr partiler, bazı köklü reformları, kendi öz çıkarları aleyhine olduğu halde, eksik ve gevşek bir şekilde de olsa, gerçekleştirmek zorundadırlar. Onları buna iten kuvvet, kısmen kendi aralarındaki çelişmeler, kısmen milli varlığımızı idame (kalkınma) zorunluluğu ve kısmen de milli ve milletlerarası kamu oyunun baskısıdır. Eksik ve isteksiz de olsa, bazı reformların yapılması, halk kütlelerinin uyarılmasını ve gittikçe artan bir hızla örgütlenmesini kolaylaştıracaktır.

İkinci olarak, son 15 - 20 yıllık çok partili demokratik hayat, büyük emekçi kütlelerine siyasi güçlerini tanıtmış ve onları az çok uyarmıştır. Ayrıca, şimdiye kadar ümit bağlayıp destekledikleri partilerin, kofluklarını, beceriksizliklerini ve dar bir zümrenin çıkarına işlemelerini görmekten doğan hayal kırıklığı, emekçi kütlelere siyasi partilerini seçmek hususunda aldanmalarını önleyen bir tecrübe de kazandırmıştır.

Nihayet, büyük emekçi kütlelerini temsil eden partinin siyasi bir kuvvet haline gelmesi ve hatta seçimleri kazanarak iktidara geçmesi için, bütün emekçilerin son ferdine kadar uyarılmış olmasına da zaruret yoktur. Bunların diğerlerine yol gösterecek ve onları peşlerinden sürükleyecek kadar bir kısmının aydınlanmış ve uyarılmış olması yeterlidir.

İşte bu nedenlerden dolayı, bugünkü Anayasa düzenimiz içinde, aydın emekçilerin kurmuş olduğu Türkiye İşçi Partisinin, gittikçe artan bir hızla, belki de, şimdiye kadar hiç bir memlekette görülmemiş bir hızla gelişeceğine inanıyoruz. Ve gene inanıyoruz ki, bu gelişme memleketimizin huzur içinde hızla kalkınmasının tek yolu ve teminatıdır.

Eski Tarım Bakanı Cavit Oral A.P. den ayrılış sebeplerini anlatıyor

A. P. de fırtına

Adalet Partisi milletvekili ve senatörlerinden 12 sinin bu partiden ayrılmaları, uzun bir süreden beri beklenen «ayrılmaların» ilk büyük parçası sayılabilir. Çeşitli olaylara ve gelişmelere yol açan A.P. ye girmiş ve geniş bir çevre yapabilmiş bir kısım gerici ve sömürücünün memleket gerçeklerini bir türlü anlamazlıktan gelmesi, bu parti içinde yer alanları ciddi şekilde düşünmeğe yöneltmiştir. Geçen hafta sonunda ortaya çıkan «ayrılma», bu partideki uyanık grupun hiç de azımsanmayacak kadar güçlü olduğunu ortaya çıkarmıştır.

A.P. den ayrılanların bildirisi, Parlâmentonun kendine düşen fonksiyonu yapabilmesi yolunda iyi niyetlilerin hesaplı hareketlerinin belgesi sayılabilir. Kısır çekişmelerden ve memleket gerçeklerine aykırı tutumdan bizar olanlar şimdilik 12 kişilik bir grupla A.P. sorumlularının hatalı yolunu bırakmışlardır. Bunların ayrılması, olumlu sonuçlarını daha çok seçmende göstereceğe benzemektedir. A.P. kalesi sanılan illerin milletvekili ve senatörlerinden hatırı sayılır ünde olanlarının şimdilik «12 kişilik bir grup» hâlinde ayrılarak Genel Merkezi tenkid etmesi, yakında A.P. içinde fırtınaya yol açacak gelişmelerin başında olduğumuz kanısını kuvvetlendirmektedir.

Cemalettin Bulak
— Ayrılık selâmet —

Bir azınlık grupun «Anayasaya kırmızı oy» parolasından bu yana değişmeyen bir ısrarla yapageldikleri sert çıkışların bu «12 ler» konusunda da kencini göstermesi A.P. de kopacağı anlaşılan fırtınanın en yıpranmış grupu olacağına şüphesiz gözüyle bakılmaktadır.

Bunlara göre «12 ler» bozguncudur, A.P. den ayrılmaları teşkilâtı memnun etmiştir. Hattâ «bundan böyle A.P. memleket aydınlarınca ve halkın bütünü tarafından daha iyi alaşılacaktır.»

Yine bunların iddiasına göre; A.P. den ithama hazır bir anlayışla çıkanlar arasında «bâzı tüccarların» da bulunduğu görülmektedir. Bunlar iktisadi imkânlar sağlayabilecekleri ümidi ile muhalefet saflarını terketmiş oluyorlar. Aslında amaç iktisadi imkânlar yaratabilmektir.»

Genel olarak yukarıda özetini vermeğe çalıştığımız anlayışla, 12 lerin çekilmesini küçük gösterme hevesi, Salı günü yapılacak Grup toplantısında ortaya atılacak Genel Merkezi tenkid sebeplerini şimdiden yok etme hevesinden gelmektedir. Bilinen şudur ki, A.P. den yeni istifalar olacaktır. En az 15 kişilik bir «parça» daha «gövdeden» kopacaktır. Çünkü bu kopuşların nedeni, hiç de «iktisadi imkânlar» peşinde koşmada değil, aksine, memlekette gelişen inkılâpçı, demokratik düzene bağlı toplulukların temeli ettikleri meşru ve gerçekçi görüşe katılmadan kaçınmanın memlekete zarar vereceği inancından gelmektedir.

Partisi çözülen lider
Gümüşpala

Her ne kadar, hastalık derecesinde CHP düşmanlığı yapanlar, her hareketi «CHP nin başının altından çıkıyor» şeklinde göstermeye çalışıyorlarsa da aslında bütün bunlar temeldeki kavganın görüntüleridir. Temelde halk kütlelerinin beklediği işler olamadığı için, ortaya «işler iyi gitmiyor» şeklinde belirtileri çıkmaktadır. Bu da Parlâmentonun istendiği kadar sür'atli ve olumlu çalışmasını önleyenlere dikkatleri çekmektedir. Şu var ki, A.P. nin sesi imiş gibi ortaya çıkanların tutucu çalışmaları ve bir intikamcı havanın varlığını hissettirmeye yönelen çabaları memleketin geleceğinin sorumunu duyanlarda endişe uyandırmaktadır. Bu endişelerin ölçüsü bilinmediği için, yapılan yurtseverce uyarmalar A.P. de köşebaşını tutan bir kısım kişilerin hatalı davranışlarına katılma sorumundan kurtulmayı gerekli kılmaktadır. A.P. de kopan fırtınanın verdiği işaret, işlerin yoluna gireceği şeklindedir.

Demokrasi ve iflas eden efsane

Ankara Sıkı Yönetim Komutanı Korgeneral Cemal Tural'ın hafta sonunda yayınladığı bildiri, 20 - 21 Mayıs olayları sanıklarının bu hafta içinde duruşmalarının başlanacağını bildirdi.

Hafta başında 24 numaralı Tebliğ de şunları belirtti.

«20 - 21 Mayıs olayının bütün tutukluları bulundukları tutuk yerlerinde ve okullarında muhafaza altındadırlar.

Bunların yargılanması için gerekli hazırlıklar yapılmış ve özel mahkemeler de kurulmuştur. Bu mahkemelerdeki duruşmaları kimlerin ne şekilde takip edecekleri bu maksat için kurulan Sıkı Yönetim İrtibat Bürosundan bildirilecektir. Herkesin tutukluların için alınmış ve duruşmalarda alınacak emniyet tedbirlerine dikkatle ve ciddiyetle uymasını önemle rica ederim.»

Cemal Tural
Korgeneral
Ankara Sıkı Yönetim
Komutanı

Öte yandan hafta başında yayınlanan Akis dergisinde Başbakan İnönü, yayınlanan özel demecinde «21 Mayıs olayını bütün tahminlere ve dedikodulara rağmen doğrusu tahmin etmiyordum» demektedir. İnönü'ye göre, «21 Mayıs olayı, uzun bir menfi propaganda hazırlığından sonra yaratılmıştır. İçte ve dışta öyle bir hava estirilmek istenmiştir ki, sanki demokratik rejime inanmayan bir sivil ve asker aydın çoğunluğu vardır, ve bunlar radyoya ve bâzı merkezlere baskın yapıldı mı, demokratik rejime kastetmek isteyenleri can-ü gönülden destekleyeceklerdir. Bugün bu efsane kesin olarak iflâs etmiştir.»

Başbakanın teşhisi gerçekten son derece doğrudur. Çevrede bâzı akımlara kapılanların yaratmak istediği, demokratik rejimin çıkar yol olmadığıdır. Bunlara göre meselelerimizin çözüm yolu aydın bir kadro ile işbirliği yapan sivil ve asker aydın çoğunluğunun yukarıdan aşağıya memleketi idare etmesindedir. Oysa, Başbakanın da belirttiği gibi son olay, bu efsaneyi kesin olarak iflâs ettirmiştir.

Önemli olan şey, gerçekten demokratik düzen içinde ve «iyimser» olabilmek için emekçi halk kütlelerinin iyi teşkilâtlandırılması, menfaatleri birbiriyle bağdaşmayan gruplar arasında memleket yönetiminde söz sahibi olma durumunda aşırı farkların azaltılmasıdır. Sendikacılar, sendikalılar, dar gelirliler, küçük sermayeli esnafın ve toplumda büyük sıkıntılar içinde yaşayanların, çirkin politikacılara küsen büyük vatandaş grupunun sosyal Anayasanın bütün icaplarına uygun şekilde derlenip toparlanmasına imkân verilmesi, bunların Parlâmentoda güçlü bir kadro ile temsil edilebilmeleri şartlarını azaltıcı özel çabalar harcayanlara göz yumulmaması şarttır. Bunlar yapılmadığı takdirde «dermanı» belli olan, sayısı belli olan «sergüzeştçilere» özenenler, gerçeklere inandırılmış olamazlar. Bu da memlekete zarar getirir. Bu bakımdan, Başbakan İnönü yüz üstüne çıkardığı görüşün ışığında geniş halk kitlelerinin demokratik düzen içinde her meseleye çözüm yolu bulunacağı kanısına inandırılmaları eğitimine ihtiyaç vardır.

Halkın eğitilmesi için, Anayasanın bütün hükümleri ile uygulanmasına çalışılırken, Anayasada yer alan ilke ve müesseselerin, reformların neler olduğunun da ısrarla anlatılması sorunludur.

Sağlık tesisleri hızla yapılacak

5 Yıllık Kalkınma Plânının 1963 programında İ.S.K. nun yatırımlarına geniş yer ayrılmıştır. Bu yıl inşasına başlanacak hastahaneler şunlardır:

Malatya, Trabzon, Tatvan, Batman, Konya, Erzincan, Sivas, Kütahya, Denizli, Muğlâ, İskenderun, Zonguldak, Adana, Bursa, Fethiye, Gaziantep, Erzurum, Elazığ, Antalya.

19 Hastahaneye birden başlanıyor demek. Bunun dışında da sağlık tesisleri kurulacak:

Bakırköyde iki dispanser, İstinye, Şişli ve Kartalda dispanserler, Alsancakta, Giresunda, Çorumda, Orduda, Adanada, yataklı ve yataksız dispanserler inşa edilecek.

Duruma bakınız: 18 yıl içinde Kurum sağlık tesislerindeki yatak sayısı 4000 kadar. Oysa bu yıl başlanacak sağlık tesisleriyle 4000 yatak daha kazanılacak. 18 yılın son 10 yılının sağlık politikasının olsun ne kadar geri olduğu böylece daha iyi anlaşılıyor.

Hububat fiatları zam görmeyecek

Bu ayın ilk yarısı bitmeden ilânı gereken hububat fiyatları için Ankarada önemli çalışmalar yapıldı. Bakanlar Kuruluna hâkim eğilime göre bu yıl hububat fiyatlarına zam yapmaya lüzum olmayacaktır. Zaten dünya piyasasına göre hububat fiyatlarımız yüksektir. Her ne kadar bâzı bölgelerde son yağan şiddetli yağmurlar mahsule çok zarar verdi, bâzı şehirlerde buğday fiyatlarında baş gösteren mevsil yükselmeler telâş uyandırdı ise de Buğday fiyatlarında bir değişiklik yapılmamak yolu ile buğdaya bağlı maddelerde de fiyat artışının önlenmesine çalışılacaktır. «Nan-ı aziz» olsun pahalılaşmasın da halkımızın başlıca gıdası da zaruri bir kısılmaya uğramasın.

Bir Parlamento heyeti Rusyada

ATATÜRK'ÜN BU YANA İLK DEFA BİR TÜRK PARLÂMENTO HEYETİ SOVYETLER BİRLİĞİNİ ZİYARET EDİYOR.

Bundan bir süre önce Sovyet Meclis Başkanlığı tarafından dâvet edilen Türk Parlâmento heyeti geçen hafta özel bir uçakla Moskova'ya hareket etti. Atatürk devrinden sonra ilk defa yapılan bu ziyaret 15 gün sürecek ve 17 kişilik TBMM heyeti iki grup halinde Sovyetler Birliğinin Doğu ve Batısında bulunan şehirleri gezecektir.

Özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra memleketler arasındaki münâsebetlerin düzelmesinde millet temsilcilerinin başka memleketleri yakından tanıması konusunda yerleşmeğe başlıyan Parlâmento heyetlerinin ziyaretleri geleneği, gerçekten memleketlerarası münâsebetlerin düzelmesinde faydalı etkiler yaratmışlardı. Hele komşular arasında bazı anlaşmazlıkların yumuşaması ve rejimlerin farklılığından gelen uçurumların daraltılması için olumlu etkileri büyük olmuştu. Atatürk'ün büyük bir anlayış ve öncülükle politika sahasında açtığı, bütün memleketlerle iyi münâsebetler kurulması prensibinin, uygulanması herhalde Türkiye'ye zarar değil fayda sağlayan bir politika olmuştur.

Gümrük ağaları

Ortak Pazar Bakanları, Türkiyenin belli başlı ihraç mallarından olan kuru üzüm, frenk üzümü ve tütünün, Ortak Pazara üye memleketlere gümrüksüz ithaline prensip olarak karar verdiler. Böylece Türkiyenin bâzı ticari taleplerinin, içine girmeye can attığımız «Ortak Pazar»ın Bakanlarınca kabul edildiği anlaşılıyor. Bundan sonra da Ortak Pazara tam üye olmadan evvel daha başka anlaşmalar kendini gösterecek.

Bu karar gümrüklerin önemine dikkati çekmiş oluyor. Gümrüksüz, ya da adı var, kendi yok bir gümrük sisteminden Türkiyenin de pay alması gerekecek herhâlde. Bu takdirde sanayi mamullerimizin durumu ne olacak? gibi ciddi konulara eğilmek gerekirken bir kısım basın yeni «gümrük ağaları»ndan söz etmeğe başlamıştır. Bunlara göre yeni Gümrük Ağaları türemiştir. Bunlarla mücadele gereklidir. Bu «gümrük ağaları» ithalât ve ihracat oyunlarının inceliklerine vakıf bir kısım ithalâtçıların ve ihracatçıların gümrük barajı yüzünden elde etmede olduğu milyonları kasalarına indirenler değildir. Bu gümrük ağaları, dar gelirlinin, işçinin, küçük memurun, sanatkârın vitrinde ağzının suyunu akıttığı malların fatura oyunları ile pahalılanması sonucu aşırı servet yapanlar da değildir. Bu Gümrük Ağaları ihraç şartları mevcut olmadan, sanki bu şartlar varmış gibi işlenmemiş tütünleri işlenmiş gibi kaçıranlar da değildir. Bu Gümrük Ağaları, yabancı ülkelerden gelenlerin gümrüklerde başvurularını kontrolle görevli memurlardır. Evet evet, bu bâzı basın yazarına göre bu Gümrük Ağaları, icabında bir Bakanın, bir milletvekilinin bile çantasını açmaktadır. İçinde ne var, ne yok bakmaktadır. Bir memurun görevini yapmasına «gümrük ağalığı» demek, gerçek Gümrük Ağalarının oyunlarına dikkati çekmemek için başvurulan kalem oyunlarından başka bir şey değil.

Mersin gençliği bildiri yayınladı

Mersinli gençler, son yıllarda Atatürk'ü siyasi ve ekonomik çıkarları için istismar eden bir zümreye karşı harekete geçerek, Ata Fikir Derneğini kurdular. Derneğin amaçlarını yayınlarken, gelecek sayılarımızda bu konu üzerinde geniş bilgi vereceğimizi bildiririz.

Ana sözleşme

Biz Mersinli gençler, Atatürkçülüğün gün günden savsaklanmasına ve Atatürk'ün yanlış tanıtılmasına ve sahte Atatürkçülerin cirit atmasına tahammül edemiyerek Atatürkçü Temel Amaçlar adı altında bir fikir derneği kurmuş bulunuyoruz. Temel amaçlarımızı da ana sözleşmemizde şöyle belirttik.

a) Atatürk devrimlerini halka ulaştırmak ve benimsetmek yolunda çalışmalar yapmak.

b) Halkın yararına olan bilimsel gelişmeleri halka indirip onların anlıyacağı araçlarla memleketin her köşesine götürüp göstermek,

c) Çağdaş uygarlığa doğru gelişmemize karşı çıkan her türlü düşünüşle çeşitli yollarla savaşmak.

Sosyal Sigortalar adı reddedildi

Çalışma Bakanı «Sosyal güvenlik sisteminin gelişmesi, sosyal adaletin memlekette daha geniş olarak ve daha tatmin edici bir şekilde yerleşmesi bakımından gerekli olduğu gibi, iktisadi hayatımız bakımından da önemli rol oynamakta» idi İşçi Sigortaları fonları.. Sosyal Sigortalar yoluyla çalışanların gelecekleri ve sağlıkları güvenlik altına alınacak, bunlar birer sosyal konuta kolayca kavuşturulacaktı. Onun için de «İşçi Sigortaları Kurumu»nun adı değiştirilecek ve «Sosyal Sigortalar Kurumu» olacaktı. Kanun tasarısı Meclise verilmişti.

Fakat İ.S.K. Genel Kurulunda işçiler ve profesörler buna cephe aldılar. Kurumun adının değiştirilmesi ile başka tabakalar ve zümreler haksız yere Kurumun 3 milyara yakın servetine tedahül de bulunacaklardı. Buna Anayasa bakımından da Medeni hukuk'un tanıdığı mülkiyet hakkı bakımından da kimsenin karışmaya hakkı yoktu. İşçi Sigortaları Kurumu, teşkilât kanunu, adına dokunulmadan değiştirilmeli, Genel Kurulun yetkileri arttırılmalıydı. Müzakereler sonunda buna karar verildi: İşçi Sigortaları Kurumunun adı aynen kalacak.

Laiklik ilkesi tehlikede

Dinin siyasete alet edildiğinden çok şikâyet olunmuş, ve buna asla müsaade edilmiyeceği yetkililerce çok tekrarlanmıştır. Ama şimdi hükûmet, hazırladığı Diyanet İşleri Müdürlüğü Kanunu tasarısı ile dini devlet siyasetinin ta kendisi hâline getirecek bir yolu tutmuş görünmektedir. Prof. Bahri Savcı bir yazısında bu konuyu. Anayasamızın devletimizin lâik bir devlet olduğu hükmü ışığında objektif, bilimsel açıdan bütün cepheleriyle çok güzel incelemiştir. Gerçi Anayasamız, devletin lâikliği hükmünü koyduktan sonra bir Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmasını da ön görmüştür, ama Prof. Savcı'nın gayet açık izah ettiği üzere Anayasanın bu iki hükmü arasında bir çelişme yoktur. Başı boş, tesadüflere bırakılacak dinsel faaliyetlerin dinin kendine has alanı aşarak toplumun diğer alanlarına taşmasını önlemek üzere yâni, devletin lâiklik vasfını korumak, tam gerçekleşmesini sağlamak maksadıyla böyle bir Başkanlık teşkilâtı öngörülmüştür. Bu açıdan «Diyanet İşleri Bakanlığının göreceği din işlerinin alanı... bir din zabıtası alanından ibarettir».

Oysa hazırlanan kanun tasarısı Diyanet İşleri Bakanlığı teşkilâtına din konusunda toplumu aydınlatmak (ki bu faaliyet «belli bir dinci görüşü telkin etmiye, tercih ettirmiye, zorlamıya kadar kolayca gidecektir»), kültürel çalışmalar yapmak, dinsel olan ve olmıyan «felsefi, ahlâki ve sosyal konulardaki çalışmaları ve yayınları izleyerek halk topluluklarının fikren ve ahlâken kalkınmasını» düzenlemek, bu konularda Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yapmak, ve nihayet dinle ilgili sosyal konularda toplumu uyarmak gibi çok geniş, bütün toplum hayatını kaplamaya istidatlı yetkiler tanımaktadır. Bütün bu yetkiler dinin kendine has alanını pek çok aşmakta, Atatürk'ün lâiklik ilkesi ve Anayasamızın devletin lâik bir devlet olduğu hükmü ile apaçık çatışmaktadır.

TASARININ AKSAYAN YÖNÜ

Diyanet İşleri Bakanlığına bu yetkiler tanınırsa, «Medeni nikâh, medeni mirastan tutun da faizimize, ticaret ve sanatımıza, kılık ve kıyafetimize, diğer kişilerle ve toplumun diğer kategorileri ile olan türlü sosyal münasebetlerimize kadar yaşayışımızın her yönünde» gerek kişiler, gerekse toplum gurupları Başkanlığın dinci açıdan yapacağı telkin ve tercihlerin ve göstereceği çözüm yollarının tesirine maruz bırakılmış olacaktır. Çünkü dine göre bütün bu meseleler dinle ilgili konulardır. Söz konusu Kanun Tasarısı hakkında Prof. Savcı çok haklı olarak şu hükmü veriyor: «Dini, kişi ve topluma her noktadan hâkim kılan bir sosyal kuvvet hâline getiriyor; dini, devlet gücü ile, devlet yapmıya hakkı yoktur».

Lâik devletin ne demek olduğunu, din karşısında nasıl bir tutumu olması gerektiğini ve böyle bir tutumun kişiye de dinsel inanç ve faaliyetlerinde güvenlik ve huzur getireceğini etraflıca izah ettikten sonra Prof. Savcı «Türkleri ancak beşeri, müsbet hümanis bir kültür ve onu veren bir eğitim»in kurtarabileceğini birleştirebileceğini, fikren, ahlâken ve kültürel bakımdan kalkındırabileceğini ve bütün sosyal problemlerin böyle bir kültür ve eğitimle varılan, akli unsurlar üzerine dayalı davranışlarla çözülebileceğini belirtiyor.

ZEDELENEN ANA İLKE

Çok partili sisteme girdik gireli Atatürkçülüğün lâiklik prensibi, gerek iktidar, gerek muhalefet partilerinin elinde çok zedelenmiştir. Din konusu o kadar hassas bir konu hâline getirilmiştir ki, buna dokundunuz mu üzerinize dinsizlik ve onunla birlikte malûm suçlama atılmıya hazırdır. Genellikle bu konuda, özellikle bu kanun tasarısı konusunda bütün Atatürkçü aydınlarımıza, gençliğe ve hele hele çeşitli partilerden olmakla beraber ileri olarak tanınan parlâmento üyesi politikacılarımıza büyük bir ödev düşmektedir. Oy toplama hesaplarını bir kenara iterek ve gelecek saldırılardan yılmaksızın Atatürk'ün lâiklik ilkesini ve Anayasamızın devletin lâik bir devlet olduğu hükmünü kuvvetle savunmaları, «böyle bir tasarının geçmesini önlemeleri gerekmektedir.

Ortak Pazar, Millî varlığımız

Ortak Pazar'a girmemizin doğru olup olmadığı meselesi tartışılmakta devam ediyor. Memleketimizin kalkınması geleceği ve hattâ millî varlığımız bakımından hayatî bir önem taşıyan bu meselenin üzerinde bizce yeteri kadar durulmuyor bile. Prof. Osman Okyar son bir yazısında siyasi, sosyal ve kültürel faktörlerin bizi Müşterek Pazar'a doğru ittiğini belirttikten sonra meselenin iktisadi cephesini ele alıyor.

Yazar ilk önce Prof. Besim Üstünel'in bu konuda hazırlamış bulunduğu etüt ve bu etüt hakkında Prof. Sadun Aren'in vermiş bulunduğu rapor üzerinde duruyor. Her ikisinden de çıkan genel sonuç Pazar'a girdiğimiz taktirde zararların faydalardan daha ağır basacağı, bunun için de girmememizin daha doğru olacağıdır. Prof. Okyar «Vardıkları neticelerde ve düşünce tarzlarında» her iki bilim adamından da ayrıldığını belirtiyor.

Prof. Okyar, Ortak Pazar'a girmemizin memleketimiz sanayiinin gelişmesini köstekliyeceği görüşünü kabul etmiyor. Tam üye olmadan geçireceğimiz kademeli hazırlık devresinde sanayiimizin yeteri kadar kuvvetlenebileceğini savunuyoruz. Aksi hâlde «Endüstrimiz ve iktisadi kabiliyetimiz hakkında fevkalâde karamsar olmak lâzım gelir. Bu derece karamsarlığı paylaşmak mümkün müdür?» diyor.

SANAYİİN HİMAYESİ

Kademeli hazırlık devresi demek, memleket sanayiin yabancı sanayiin rekabetine karşı gümrük tarifeleri ve sair yollarla himayesinin derece derece kaldırıldığı ve nihayet tam himayesiz bırakıldığı devre demektir. Bizim kadar sanayii az gelişmiş bir memleket yılda %3 nüfus artışına karşılık %7 nisbetinde bir gelişme ile kalkınarak (o yüzde yedinin de tam gerçekleşeceği henüz bilinmiyor), diğer taraftan genç sanayiinin üzerinden devlet himayesi kademe kademe kalkarken yirmi beş yıl içinde Batı'nın dev sanayıı ile rekabet edebilecek duruma nasıl gelir? Bu derece iyimserliği paylaşmak mümkün mü?

Ama daha önemlisi, Prof. Okyar'ın tarımsal gelişme iş gücü, sermaye hareketleri üzerinde yürüttüğü düşüncelerdir. Yazar'a göre «Ziraatte Müşterek Pazar'ın tesirlerinin müsbet olacağı muhakkak gibidir, Satış ve sürüm imkânlarının çoğalmasından maada, yabancı teknik ile yabancı sermayenin ziraatte öncülük şeklinde mühim tesirleri olabilir.» Profesörün bu görüşlerinin doğru olduğunu farzetsek bile, meseleyi koyuş şekli hiç «üphesiz çok yanlış.

TARIMDA ESAS MESELE

Diyelim tarım ürünlerimize yeni alıcılar bulduk, tarım istihsalimiz, gelirimiz arttı İş burada bitiyor mu? Bizim için tarım konusunda esas mesele bu mu? Bizim bir toprak reformu dâvamız, topraksız köylüyü topraklandırma, fakir köylü çoğunluğunu kalkındırma dâvamız yok mu? Tarımda büyük ve orta işletmeler yeni teknik ve istihsal organizasyonu ile kapitalist işletmeler hâline gelerek istihsallerini çoğaltıp dış pazarlara satabilirler, bunun neticesi tarım sektöründe istihsal ve gelir toplamı artabilir, ama topraksız ve az topraklı büyük köylü çoğunluğunun hâli nice olur? Tarımda kapitalist gelişmenin küçük işletmeleri tasfiye ettiği bugün artık sol iktisatçıların ileri sürdüğü bir iddia değil, genellikle kabul olunan bir gerçek. Amerika'da bugün bizim ölçülerimize göre büyük sayılacak işletmeler bile iktisadi rekabette küçük kalıyor ve devletin çok masraflı özel yardımıyla ayakta kalabiliyor.

TOPLUM YARARINA GELİŞME

Bize gereken, her hangı bir şekilde tarım ve sanayi gelirleri toplamının artması değildir. Tarımda ve sanayide gelişmelerin sosyal adalet içinde, yâni köylü, kentli büyük emekçi kütleler yararına, onların iktisadi ve kültürel hayat seviyelerini yükselterek gerçekleşmesi şarttır.

ATATÜRK'ÜN UNUTULAN İKAZI

Prof. Okyar yabancı sermayenin tarımımıza el atmasını hoş karşıladığı gibi «son zamanlarda Türkiye'ye doğru bir yabancı sermaye akını» olmasını da iyi buluyor ve Ortak Pazar'a girdikten sonra bu akının artmasını ümitle bekliyor. Oysa yabancı sermaye başka milletlerin ekonomisine, yatırdığından daha fazlasını çıkarmak için yatırım yapar ve bir müddet sonra gelen sermayeden daha fazlası memleket dışına akar. Prof. Üstünel de zaten «sermaye hareketleri serbest bırakıldıktan sonra Türkiye'den sermaye çıkışlarının girişlerden daha fazla olacağını tahmin ediyor»muş. Yabancı sermayenin milli ekonomileri sömürdüğü, ekonomisi yabancı sermaye hâkimiyeti altına giren memleketlerin siyasi bağımsızlıklarını da kaybettikleri gerçeğini ve Atatürk'ün bu konuda defalarla yaptığı ikazları bu kadar çabuk mu unutacaktık?

Prof. Okyar çok önemli gördüğü emek meselesi bakımından da Ortak Pazar'a girmeyi çok faydalı buluyor: Bizde emek gücü bolluğu, Batı Avrupa'da ise emek gücü sıkıntısı vardır. «İşsizlik meselesini kendi başımıza hâlletmemiz mümkün olmıyacaktır, Müşterek Pazar bu hayati dâvanın hâlline büyük tesir icra edebilir.»

İŞGÜCÜ HEBA OLUYOR

Oysa bizde mutlak manada bir iş gücü bolluğu yoktur. Ekonomimiz gelişmemiş olduğundan ve kalkınma yoluna da memleketi bir türlü sokamadığımızdan iş gücümüz heba olup gitmektedir. Kapitalist olmıyan bir yoldan, toplum yararına konulmuş şartlar altında özel teşebbüse de yer vererek, ama kalkınmanın ağırlığını halktan yana bir devletçiliğe dayandırarak, toprak reformunu yaparak gelişmeye girişsek, şimdi bol keseden Batı Avrupaya aktarmıya kalktığımız emek gücünün tümüne ihtiyacımız olacaktır. Kaldı ki dış memleketlere emek gücü göndermek sadece iktisadi bir mesele değildir; aslında bir «emek gücü» göndermiyoruz, memleketimiz insanlarını, vatandaşlarımızı gönderiyoruz. Onların bir kımsı olsun gittikleri yerlerde yerleşmiye kalktılar mı (ki bu olacaktır ve böbürlenen bir milliyetçilik anlayışımız yok, Ama kendi ekonomisine hâkim, kendi insanlarına sahip çıkan ve onları bu memleket sınırları içinde refaha, eğitime, kültüre kavuşturan, dünya medeniyet ve kültürü içinde ve onun bir parçası olarakkendi özellikleri ile bir bütün teşkil eden bir millet anlayışımız ve ülkümüz var elbet.

Dış dünyaya kapalı, kendi içine dönük, kendi kendine olmaktadır), onlar artık bu memleket için kaybolmuş o-

İş kazaları çoğalıyor

İş kazalarının Türkiyede başka memleketlerden çok daha fazla olmasının sebepleri bilinmiyor değildir. İhmal, kusur, insan hayatına değer vermemek, aşırı kâr arzusunun kamçısı ile çalışma sürelerini kanunlara rağmen uzatma... olagelen iş kazalarının başlıca nedenleridir.

Grizu infilâkları, göçükler ve çeşitli kazalarla Zonguldak kömür havzası da en çok işçi şehidi veren bölgelerden biridir. Nitekim geçen bayram öncesi Gelik Bölgesindeki iş kazası sendikacıların da dikkatini bu noktaya çevirmiştir.

Son olarak iki işçinin şehid düşmesiyle sonuçlanan kaza hakkında yapılan inceleme şunu göstermiştir:

Bu işçiler geceyarısı saat 24.00 de işbaşı yapmışlardır. 24 Vardiyasına giren bu işçiler, işe başladıklarının II inci saatinde kazaya uğramışlar ve hayata gözlerini yummuşlardır.

İş kanununun hükmü kesindir:

Haftada 48 saatlik iş yapılacaktır.

Oysa işçiler en az her gün 3 saat fazla çalıştırılmaktadırlar.

Maden işçiliği gibi çok ağır bir işte günde 11 saat çalışanlarda hâl kalmadığı için yorgunluğun ve bitkinliğin etkisi ile ihmal de

Şurası hazin bir gerçektir ki, bu fazla mesai yapan ve fazla çalıştığı üç saat için yüzde 50 zamlı olarak ücret alması gereken işçilere bu 3 saatler için 4.5 saatlik ücret de ödenmemektedir. Bu karşılığı ödenmeyen fazla çalıştırmalardan işçi en ufak bir menfaat görmediği gibi, bu insan üstü çalışma hayatına da mal olmaktadır. O kadar ki bu yıl başından itibaren iş kazaları normalin üstüne çıkmış ve dikkati çekmiştir.

Bir nokta daha var:

İşçileri fazla mesai yapıyor diye gösterip bordo düzenleyenler, kendileri de işçiler le beraber fazla mesai yapıyormuş gibi görünmektedir. Ücretleri saat başına en az 40 - 50 lira olanlardan bir kısmı rahat rahat bu yapılmamış «fazla mesai»nin karşılığını yüzde 50 olarak alıyorlar da, fiilen, hayatları pahasına fazla mesai yapanlar kanuni haklarını alamıyorlar. Haftada bir defa baca ağzından içeri girip anayolda şöyle kısa bir gezinti yapan bir kaç mühendisin «Fazla mesai» zammını kaçırmadığı bilinmeyen şeylerden değildir. Ama ölen, yaralanan, açlığa alışmaya başlarken öbür dünyaya göç eden yine maden işçisidir. yine Maden işçisidir.

Kanunun, insafın o yerde sökmesine çalışanları da sinsice susturmaya çalışanlara

İŞÇİLER SİGORTA İLE İLGİLİ GERÇEKLERİ ANLATIYOR

İşçilerin açıkladığı bazı gerçekler, İşçi Sigortalarının özel çıkarlara alet edildiğinin açıkça göstermektedir

Sendikacıların, yurdun muhtelif bölgelerinden getirdikleri izlenimler ve görüşlerden bir kısmı, işçi Sigortaları Kurumunun durumunu ortaya koyuyor:

Teşkilât Kanunu değişmedikçe, Genel Kurul görüşlerinden fayda sağlanamayacaktır. Bazı Kurum idarecilerini değiştirmek lâzımdır. Kurum yatırımları daha çok sosyal amaç güden yöne çevrilmelidir. (Mustafa Şahin - İstanbul)

Hastalık ve analık sigortası 20 milyon açık vermiştir. İlâç suiistimali önlenmelidir. Yaş haddi için özel hükümler konulmalıdır. Gezide doktor yoktur. Çalışma Bakanlığı Kurum binasını boşaltmalıdır. Lojmanlarda, Kurum personeli de yararlandırılmalıdır. Şehirlerden uzak maden işyerlerinde çalışanların sağlık yardımlarından yararlanabilmesi için oralarda sağlık tesisleri kurulmalıdır. (Mustafa Orhan, Kütahya)

/İ 4792 sayılı İşçi igortaları Kurumukanunu yürürlükte oldukça işçi yardımları ile devlet müesseseleri kurulmasına devam edilecektir. Bu çıkar yol değildir. Avrupada olduğu gibi işçi meskenlerine devlet geniş ölçüde yardım yapmalıdır. İş kazaları her yıl arttığı için önleyici tedbirler alınmalıdır. Tahsil edilmeyen primler her yıl artmaktadır. Bu önlenmelidir. Kurum bir an evvel eczahaneler açarak ilâç yolsuzluklarını önlemelidir. Gazetecilik ağır ve tehlikeli işlerden sayılmalıdır. Gazeteciler için, felç, erken bunama, göz hastalıkları meslek hastalığı kabul edilmelidir. (Sadet Ağralı İstanbul)

Çalışma Bakanlığı, İ.S. Kurumunun muhtariyetini istememektedir. Bunun sebebi, Bakanlığın Kurumun paralarında sarfında söz sahibi olma isteğinden gelmektedir. (Nevzat Şeker, sâbık sendikacı, şimdi işveren - İstanbul)

Devlet sosyal sigortalara katılmâlıdır. İşçi meskenlerini Emlâk Kredi Bankası değil İ.K. ipotek etmelidir. Uzun zaman sigortalı olanların her yıl 200 gün prim ödeme süresini dolduramayacak hâle gelmesi muhtemeldir. Yardımlardan faydalanabilmesi için bu sürede değişiklik olmalıdır. Gezginci hekimlerden gereği kadar yararlanılmamaktıdır İş emniyeti kadrolarında ihtisas sahibi işçiler için de bir kısım kadrolar ayrılmalıdır. Kurum Genel Kurulu yetkilerinin arttırılması şarttır. (Burhanettin Asutay, İzmir)

Koruyucu hekimlik zarurettir. Sağlık tesisleri ve yatak sayısı azdır. Hekimliğin sosyalleştirilmesi çalışmalarına Kurum da bazı çalışmalarla katılmalıdır. (Kâzım Narmanlı, İstanbul)

Kurum, bir Bakanlığa bağlı olarak değil, muhtar bir teşekkül olmalıdır. Kurum hekimleri gereken şekilde muayene yapmamaktadır. Kurum ana aşmalı eczahane yolunu bırakıp bizzat eczahane açmalıdır. (Muhittin Gezer, İstanbul)

Tarım iş kanunu bir an evvel çıkarılmalıdır. Adana hastahanesi inşaatı bir an önce tamamlanmalıdır. 120 günlük süre gözetilmeden ödenek yardımı yapılmalıdır. Hastabanelerdeki pijama ve çarşaf kumaşları daha iyileştirilmelidir. Tarım işçileri için barındırma yurtları açılmalıdır. Tarsusta sulu ziraat işyerleri önce İş Kanunu ve sigorta kapsamına dahilken çıkarılmıştır. Bu hatâdır. Adana Ziraat okulunda çalışan tarım emekçilerinin üsretleri düşüktür. (Lâtif Şâh. Adana)

ŞÜKRÜ SOYKAN
— İkaz edildi —

120 lira asgari malûliyet aylığı 250 liraya çıkarılmalıdır. İşgörmezlik ödeneğinin bir günlük istirahate kadar genişletilmesi gerektir. Devlet, Kuruma müdahale etmemelidir. Doğum ve emzirme yardımları arttırmalıdır. Emlâk Kredi Bankası aracılığı, işçi meskenleri konusunda, kaldırılmalıdır. Kurum murakıpları raporları dağıtılmalıdır. (Emin Bura, Bursa)

Sigortalı işçilerin eş ve çocuklarına Kurumca bakılmak için yeni bir prim alınma doğru değildir. Prim alınacaksa devlet bu primlere katılmalıdır. Günde 25 - 30 hastaya bir hekim düşecek kadar hekim çalıştırılmalıdır. Yurtta tedavileri mümkün olmayanlar, sosyal yardım fonundan yararlanarak yabancı memleketlere gönderilmelidir. İnşaat işçileri için ödedikleri primi göstermek üzere karne ihdas edilmelidir. Ballıdağ sanatoryumunda vuku bulan yolsuzluk açıklanmalıdır. (Hasan Türkay, İstanbul)

Sanayi sektörüne açılan 36 milyon liralık kredi tevziinde isabetsizlik vardır. İşyeri sayısı arttığı hâlde işçi sayısının azaldığının belirtilmesi, işverenlerin, sigorta primlerinden ve kanunî mükellefiyetlerden kurtulmak için kaçak işçi çalıştırmalarından ileri gelmektedir. (Ali Haydar Mutaf, Gaziantep)

Sosyal Yardım Bakanlığı vazifesini yapsın. Sosyal yardım imkânlarından yararlanmayan bir çok halk tabakaları var. Bunlara yardım yapalım diye başkaca kurulmuş bir sigortadan, başka hak sahiplerinin hakkında pay ayırmayalım. Sosyal Yardım Bakanlığı Devlet bütçesinde tahsisat ayırsın, hastahaneler kursun, mütekabiliyet esasını kursun, sigortalılardan prim alsın. Fakat İşçi Sigortaları Kurumu, Sosyal Sigortalar Kurumu olmasın. (Prof. Dr. Muammer V. Tolga)

İşyerleri Pazar günleri çalıştırıldığı hâlde sigorta dispanserleri kapalı kalmaktadır. Resmi tatil günlerinde çalışan işyerlerinde nöbetçi doktor bulundurulmalıdır. İşçi meskenlerinde ferdî münasebete geçme gecikmeleri ortadan kaldırılmalı, her işçi, meskenin bedelini ve borcunu bilerek ay be ay taksitlerini Bankaya yatırmalıdır. Yalnız kooperatiflere değil, fertlere de kredi açılmalıdır konut yapımında. (Burhan İkiz, Hereke)

Kurum inşaatlarında bile sigortasız işçi çalıştırılmaktadır. Yapı işçileri en çok tehlikelerle karşılaşan işçilerdir. Yapı işçilerinin sigorta primleri işverenlerce yatırılmadığı için işçiler sigorta yardımlarından yararlanmamaktadır. Manisa İşhanı inşaatında müteahhidin hatâsı yüzünden heba olan çimentoları Kurum bol keseden tanzim etmistir. İş kazalarında işverenlerin kusuru tesbit edildiği hâlde işverene herhangi bir ceza yüklememektedir. (Kâmil İsker. Manisa)

Mensucat sanayiinde pek çok işçinin çalıştığı müesseseler Sigorta dışı bırakılmaktadır. Bu da işçilerin zararına olmaktadır. Bursada anlaşmalı üç hekim sigortalı işçilere bakmaktadır. Bunlar Kurumun hekimi olacak üç doktorla değiştirilmelidir. Hastahane gece personeli eğitime tâbi tutulmalıdır. (Kadir Barbarosoğlu, Bursa)

Kütahya hastahanesi bir an önce yapılmalı, İzmit hastahanesi personel eksiği giderilmelidir. İşçi evleri konusunda muntazam krediler verilerek işçinin banka ile ferdî münasebete geçmesi sağlanmalıdır.

Yeni teşkilât kanunu, Kuruma muhtariyet vermelidir. (İsmail Topkar, İstanbul)

Otel, lokanta ve benzeri işyeri işverenlerinden çoğu sigorta primi kaçırmak için işçilerin sigortalılık haklarını ihlâl etmektedirler. Bu önlenmeli ve sigortalılara yapılan yardımlar sosyal adalet ölçülerine göre ele alınmalıdır. (Nusret Aydın, Ankara)

Sanayicilere dağıtılan 36 milyon liralık kredi verilirken dış emniyeti tedbirlerinin o sanayici tarafından kendi işyerinde sağlanıp sağlanmadığının gözetilmesi gerektir. İstanbul hastahanesinde 5 bin liraya anlaşmalı bir narkoz uzmanı var. ken ayrıca ameliyatlarda dışardan narkos çağrılması doğru değildir. (Câhit Teoman, İstanbul)

Kurum çalışmaları yeterli değildir. Genel Kurul yetkisi arttırılmalıdır. Ödenekler, işçi, henüz işbaşı yapmadan verilmelidir. (Hüseyin Akduman, İstanbul)

İş kazalarının azaltılması için çok ciddî tedbirler lâzımdır. Çalışma hayatı ile ilgili kanunlar Meclisten çıkmamakta, gecikme olmaktadır. Kurum kadrosu yetersizdir, sigortalar tek işçi çalıştıran işyerlerine uygulanınca bu yetersizlik dahada belirgin hâle gelecektir. (Haydar Gür, İstanbul)

İş kazalarına sebep olanlar cezalandırılmamaktadır. Ereğli kömür işçileri hakkındaki kanunda yer alan ceza mikdarı en çok 5 bin liradır. Bu mikdar arttırılmalıdır ki kazaya sebep olmaktan korkan olsun. Su işçilerinde çalışanların uğradıkları romatizma hastalığı meslek hastalığı sayılmalıdır. İşyerlerinde tecrübeli elemanlardan müteşekkil bir iş emniyeti ve kontrol kadrosu kurulmalıdır. İşçinin ölümü hâlinde, işverenden alması gereken kıdem tazminatı, ölenin varisine ödenmelidir. (Ömer Karahasan, Zonguldak)

İş kazaları çoğalıyor

Bakan Ecevit açıklıyor: «Türkiyede iş kazaları oranı başka bir çok memleketlere kıyasla çok yüksektir. Bunun da başlıca sebeplerinden biri iş güvenliği ve işçi sağlığı teftişinin yeteri gibi yapılmaması idi. Bu yüzden memleketimizde büyük can kayıpla olduktan başka, İ.S.K. da büyük malî yükler altına girmekteydi. 1961 de İ.S.K. İş kazaları ve meslek hastalıkları yüzünden 63 milyon liralık bir yük altına girmiştir.

Bunun önüne nasıl geçilecek?

Uzmanlara göre; işverenler,, işçi sağlığına ve iş emniyetine yeteri kadar önem vermiyor. Devlet sektöründe gösterilen titizlik ve dikkat kadar olsun özel sektörde iş emniyeti hiç güzetilmiyor. Çünkü aşırı kâr peşinde koşanlar, kolayca işçi bulabilmekteler. İşçisi bol, iş alanı dar olan memleketlerde böyle olur. Onun için emniyeti açısından işverenleri insan hayatına saygılı hâle getirecek sert, kanunî mecburiyetler koymak gerek. Bugünkü mevzuatla iş emniyeti sağlanamaz. İş kazaları önlenemez.

BÜLENT ECEVİT
İş kazalarının çoğaldığını kabul etti

Bakan ise, yeni bir kanunla bunun önlenebileceğine inanmış. Sanıyor ki Sigorta Kurumu kadrolarının yüzde 1'i oranında bir kadro Kurumdan Bakanlık emrine verilecek olsa, bu kadrolarda münhasıran iş güvenliği ve işçi sağlığı teftiği hizmetinde çalışacak uzman elemanlar kullanılsa her şey yoluna girecek.. Nitekim kanun Meclisten çıktı.. Çıktı ama, iş kazası, teftişi, yapan, işyerinde istediği koruyucu tedbirleri aldırma gücünde olsa sonucu neye varır?

Almanyaya gidenler...

İş ve İşçi Bulma Kurumu Mahalli Danışma Komisyonu, Vali Niyazi Akı'nın başkanlığında 30 Mayıs günü toplantısını yapmıştır. İş Bulma Kurumunun çalışmaları, iş arayan insanların ne çok olduğunu, bunlardan pek azının ıztırabının dindirilebildiğini göstermiştir. Kasım - Aralık 1962 de 7268 kişi iş istemiştir. Bunlardan ancak yarısından azına 3225 ine iş bulunabilmiştir. Bu yılın ilk iki ayında 5636 işçi iş aramış, bu defa da ancak ve ancak 2311 işçiye iş sağlanabilmiştir.

Burada iş bulamayanlar geçimlerini temin için yâd ellere gitme yollarını aramışlardır. Almanya, içerden karşılayamadığı emek gücünü ucuza ve daha az külfetle sağlamada Türkiyeyi «İşçi pazarı» yaptığı için oraya akın başlamıştır. Geçen yılın son iki ayında İstanbuldan 2855 işçi, Anadoludan da 11.766 işçi Almanyaya gitmek için Kuruma başvurmuştur. Bunlardan sadece 1224 üne Almanyada iş bulunabilmiştir. Bu yılın ilk iki ayında yeni müracaatlar olmuştur. İstanbuldan 3470 işçi, Anadoludan da 21.394 işçi Almanyada rızklarını aramaya karar vermiştir. Fakat bu iki ayda Almanyaya sadece 1514 işçi gönderilebilmiştir. Bu arada Şubat 1963 de Fransaya 13, İsviçreye de 10 işçi gönderilmiştir. Kalifiye işçilerin Türkiyede yaşamayacak kadar düşük ücret ve ağır hayat şartları içinde bulunmaları gerçek ekonomik reformlara ne çok ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır.

İşçilerin işbulamamak, iş buldukları takdirde burada tatmin olamamak durumlarından istifadeye kalkan dolandırıcılarla uzun süredir yapılamayan mücadeleye başlandığını görmekteyiz. Nitekim geçen gün Beyoğlunda bir işçi gönderme bürosuna baskın yapılmış, sahte evrak düzenleyerek işçilerden para sızdırdıkları anlaşılmıştır. Bu da işsizlik felâketinin ayrı bir görüntüsü

Dertli bir Başkan: Rıza Kuas

Yine lokavt!

Lâstik — İş kolunda bazı işvere nler Bakanlar Kurulu kararınc rağmen 293 kişiyi açlık ve sefal etin kucağına attılar

Lâstik, kauçuk işkolunda yeniden işçi - işveren münasebetleri gerginleşti. Bir kısım işverenler kanunlara ve Bakanlar Kurulu kararına karş. açıktan cephe aldı. Bir kısmı da işi kitabına uydurarak vine işçileri sokağa atan hareketlerine devam etti.

Lâstik - İs Sendikası Başkanı Rıza Kuas, hemen hemen bütün yetkililere olayı duyurmuş ve şunları belirtmiştir:

İşverenler, işlerin azaldığı, kriz olduğu gibi bahane'erle pek çok işçiyi işten çıkarmaktadır. Aynı işverenler en geç iki ay içinde yeniden işçi alarak çalışmalarına devam edeceklerdir. Hepsi bilânçolarını kârla kapamaktadır. İşçilerin toplu halde işten çıkarılmaları infial uyandırmıştır. İşçiler bir anda açlığa ve yokluğa mahkûm edilmektedir. İşçi infialinin yapacağı tesirlere dikkatinizi çeker, bu hâllerin sorumlarının işverene raci olacağının bilinmesini rica ederim...

Bu gerçekleri dile getiren yazıda hangi fabrikaların kaç işçi çıkardığı da yazılıyordu. Bu liste şudur:

Timsah (40), Amiral (47), Garanti (21), Zergen (40), Şark (15), Kartal (30), Victory (40), Liberti (60). Böylece 293 işçi bir anda sefaletin kucağına atılmış oluyordu. Az sonra öğrenildi ki Fargo Lâstik Fabrikası da hiç bir ihbara, hiç bir muameleyê lüzum görmeden bütün işçilerini 27 Mayıs sabahı işsiz bırakmıştır. 60 işçi kapıda bekleşmiş, ancak Sıkı Yönetimin tebliğlerine saygılı olan işçiler herhangi bir toplanma olması ihtimalini önlemek için durumu Lâstik - İş'e bildirmişlerdir.

Lâstik - İş, iki fabrikada lokavt mahiyetinde olan işçi çıkarmaların sorumlularının cezalandırılması için harekete geçmiştir. Bundan olumlu bir sonuç alamamıştır. Lâstik - İş'e göre olay şudur:

İşverenlerin çoğu, Bakanlar Kurulu kararı ile ortadan kaldırılan «mevsim münasebe.» ile toplu hâlde işçi çıkarma hareketi»ne yine başlamışlardır. İl ve Yüksek Hakem Kurulu kararlarına dayanarak Bakanlar Kurulunca verilen karar, işçileri, sefalete, açlığa mahkûm eden lokavt'ı ortadan kaldırmıştı. İşçilerin kıdem tazminatlarını, ihbar ödeneklerini, bayram gündeliklerini garanti altına alan çeşitli kanunları hiçe sayarak yüz'erce işçiyi 27 Mayıs sabahında sokağa bırakan işverenler, işçilerin Sıkı Yönetim Komutanlığı kararına göre toplantı yaparak protestoda bulunamayacaklarını hesab etmişlerdir Bu bakımdan Amiral ve Fargo Lâstik fabrikaları sahipleri Sıkı Yönetim Komutanlığı kararlarını istismar etme fırsatını kaçırmamışlardır...

Lâstik işverenleri hafta sonunadoğru 25 işçi daha çıkardılar ve o işçilerin de kanuni haklarını çiğnediler.

Lâstik işçileri, beş parasız ne yapacak?

Toplu hâlde işçi çıkaran fabrikanın kapısı karşısına çadır kurup oturdular.

Sendika Başkanı Rıza Kuasın son sözü şu oldu:

«Kanunsuz hareket eden Lâstik işverenlerine hadlerini bildirecek bir makam arıyoruz.»

Rıza Kuasın aradığı ma kam nihayet bulundu: Sık Yönetim Komutanlığı büyü bir vazife şuuru içinde birb rini izleyen lokavt olayların el koydu. Pazartesi günü saat 11 de Komutanlık merke zinde yüksek rütbeli subay lar ve ilgili sendika yönetici leri konuya eğildiler. Eğer o tada kanunlara; Bakanlar Kı rulu kararına aykırı bir olay tesbit edilecek olsa derha sorumlular hakkında kovuşturma yapılacağı belirtildi.

Rıza Kuas, işçi çıkaran iş verenlerin işledikleri suçlar birer birer anlatacak kada bol malzemeye sahipti.

İşlerinden atılan işçiler, k nuyu Sıkı Yönetimin el koy masından büyük memnunlul duydular. Şimdi beklenen, k nun yolundan çıkanlara kanı nun pençesini göstermektir.

Eğitim Seferberliği

Türkiye'de Burjuva Sınıfı yokmu?

Türkiye'de bir burjuva sınıfının olup olmadığı sorusu, Türkiye'de bir işçi sınıfının olup olmadığı sorusu kadar yersiz bir sorudur. Türkiye'de bir işçi sınıfının bulunduğu ne derece tartışmadan uzak bir gerçek ise, burjuva sınıfının bulunduğu da ayni kesinlikte bir gerçektir. Ama mutlâka Avrupa'da görülen tipten ve kalitedekinden, ille de onlara eşit bir sınıf olarak aranıyorsa, öyle bir burjuva sınıfı sanırım ki ilelebet Türkiyede görülmiyecektir. Çünkü 17. yüzyıldanberi sanayii gelişen Avrupa, 19 yüzyılda ele geçirdiği büyük ve tabii kaynaklar zengin sömürgelerle büsbütün büyüyerek ve devleşerek emperyalizm çağına girmiş ve bu suretle bugün geri kalmış ülkelerin hiç bir zaman elde edemiyecekleri bir üretim sistemi kurmuştur.

Fakat Avrupa henüz derebeyliğin en kaba şekliyle ve kırallığın en karanlık usûlleriyle idâre edilirken bile, Hindistanda, İranda, Suriye ve Mısırda burjuvazi vardı. Bir noktaya daha dikkat etmek gerekir; burjuva sınıfının bir memlekette teşekkül etmiş olması başka hâkim bir duruma geçmiş olması yine başkadır.

Türkiyede burjuva sınıfının henüz teşekkül etmemiş olduğunu sananlar, bu sınıfın ekonomik genel karakterinden fazla, diğer sosyal görünüşlerine yani kültürüne dikkat etmektedirler. Halbuki bacağında şalvarı, belinde kuşağı ve elindeki kırmızı tesbihiyle ticaret, sanayi ve ziraat alanında mutavassıt durumunda olan, büyük veya küçük sermaye işletmeciliğiyle iş yapan bir kimse burjuvadır. Geçen yıl, İstanbul'un en modern binalarının bulunduğu Yeşilyurt mahallesinden geçerken, bu modern binaların bazılarında balkonların demir parmaklıklarına çamaşırların serilmiş olduğunu, gördüm. Balkondan sofasına göz attığımda sofaya konulan bir küpten birinin maşrabayı küpe daldırarak su içtiğini farkettim. Burada Anadoludan İstanbul'a yeni gelip yerleşmiş bir burjuva ailesinin oturduğu belli idi. Kimbilir, belki buranın aile reisi, ya Gürün Handa milyonluk bir manifaturacı mağazasını işleten biri, yahut Milas Handa kendir ticaretiyle uğraşan zengin bir tüccardı. Şimdi bize, «Daha çamaşırı ipe asıp kurutmasını ve küpüne bir musluk takıp su akıtmasını bilmiyorlar, böyle burjuva mı olur?» diye mi söylenecekler?

Burjuvalaşmak bir kültür olgunlaşması değil, iktisadi alanda, üretim alanında belirli bir mevki işgal etmek işidir. Burjuvazinin elbette zamanla kendine mahsus kültürel gelişmesi olacaktır. Fakat bu gelişme zaman işidir. Memleketlerinin genel kültür ortamına göre bir memleket burjuvazisinin de kültürü zayıf veya kuvvetli olabilir. Ticaret işinde sermayesini kaybetmiş bir burjuvanın, ailesini geçindirmek zorunluğu karşısında bir fabrikada işe başlaması ile o şahıs işçidir, işçi sınıfındandır, menfaatları bir günde değişmiştir, çünkü ekonomik fonksiyonu değişmiştir. Ayni şekilde fabrikadaki işini terk edip dört sandık üzüm satmak için bir manav dükkânı açan adam da, o andan itibaren minnacık bir burjuvadan başka bir şey değildir.

Kapitalist düzende cemiyetlerde hergün bir çok fertlerin bir sınıftan diğerine geçişi görülür. Fakat bu sınıflaşma hep işçi sınıfı lehine cereyan eder. Yani tek tük burjuvalaşmaların yanında, proleterleşme büyük bir hızla devam eder. Bugün Türkiyede de görülen budur. Küçük ve verimsiz toprağa sahip olan yüz binlerce köylü, bir taraftan nüfus artması, bir yandan elindeki toprağın azlığı ve işletme araçlarından yoksun olması dolayısiyle o kısır ve küçük toprağını ya büsbütün, yahut da muvakkaten terkederek şehirlere göç etmekte, iş arayıp bulmakta ve gün geçtikçe işçi sınıfının yoğunlaşmasına sebep olmaktadır.

Devlet Plânlama Dairesinin verdiği istatistiklere göre 1960 yılında Türkiyede yılda 30.000 liranın üstünde gelir elde eden vergi mükelleflerinin sayısı 16.000 imiş, bugün bu miktarın 40.000 — 50.000 arasında bulunduğu tahmin edilmektedir. Bunlara diğer özel teşebbüsçüleri de eklediğimiz zaman 95.000 adedini bulmuş olur ki, bu rakam Türkiyede umumî nüfusun % 1,5 nu teşkil eden mutlu azınlığı göstermektedir. Bu sınıf hâlen millî gelirin dörtte birini, yani yılda 12 milyar 340 milyon lira geliri elde etmektedir. Mutlu azınlık denen büyük burjuvazi yanında, miktarları kesinlikle bilinmeyen küçük esnaf yani küçük burjuvalar vardır.

Türkiyede hâlen ziraî sosyal grup yeni köylü nüfusun % 77,4 nü teşkil etmekte, işletmelerin de büyük bir kısmı devlet elinde bulunduğundan işçi ve burjuva sınıfları o kadar göze batmamaktadır. Fakat baş tarafta da belirtildiği gibi, köylü kitlesi günden güne erimekte ve şehirlerin kalabalığı içinde gecekondular halinde işçi sınıfının bünyesine eklenmektedir.

Memleketimizin istikbali ve az gelişmişlikten kurtulması, emekten yana olan devletçilikle mutlâk özel teşebbüsçülüğün tutuculuk sistemleri arasındaki tercihe bağlı kalmış gibi görülmektedir.

Kemal YALAZKAN

Iktisadî Devlet Teşekkülleri

İşveren yaratma teşebbüs

27 Mayıs Devriminin bazı işverenlerimizi çılgına döndürdüğü herkesçe bilinen bir gerçektir. On yıl boyunca gerek devlet kasası ve gerek İktisadi Devlet Teşekkülleri, işveren yaratma ve mevcut işvereni de daha fazla büyütme yolunda cömertçe harcanmıştır. Bu devre zarfında «devlet malı deniz, yemiyen domuz» ilkesi, Osmanlı İmparatorluğunun saray idaresine rahmet okutacak bir serbestlikle uygulanmıştır. Yassıada duruşmaları sırasında açıklanan Kromit ve Ali İpar olayları, İşverenlerimizin İktisadi Devlet Teşekküllerine ve Devlet kasasına hiç bir ekonomik teminatları olmadan nasıl serbestçe tecavüz ettiklerinin sadece iki örneğini teşkil etmiştir.

Milli Birlik İdaresinin yüksek hüsnüniyetine rağmen iş verenlerimizin devlet kasasına Türkiye çapındaki tecavüz hareketlerinin Yassıada duruşmaları sırasında, memleketin ekonomik düzenini tahrip eder düşüncesiyle açıklanmasından çekinilmiş ve halk efkârına aksetmiş iki suiistimalin uğraşılmasıyla yetinilmiştir. Son af kırariyle «yaraların tedavisi» yapılmış ve bu şekilde Abdülhamit curnallerinin yakılmasiyle bazı hürriyet kahramanlarının itibar ve şöhretlerinin e sirgenmesi ciheti uygun görülmüştür.

Devlet eliyle zengin

Halbuki 1938 yılında kabul edilmiş 3460 sayılı kanun, bütün bir suiistimal şebekesini yaratmaya elverişli bir nitelikte değildir. İstiklâl savaşından sonra memleketin imarı ön bir mesele olarak kendisini ortaya koyunca hükûmetin işverenlerimizi yaratma teşvik ve onlarla ortaklaşa iş yapmak teşebbüsü akamete uğradı. Çünkü işverenlerimiz ticarî sektörde fiyat ve döviz dalavereleriyle uğraşmayı daha kârlı bulmaktaydılar. Devlet işletmeciliği gerek yabancı sermayenin tasfiyesi ve gerek işverenlerimizin ticari sektörden ayrılmamak kararı karşısında tarihi bir zorunluğun icabı olarak doğmuştur. «Devlet eliyle kalkınma» uzun yıllar memleketimizdeki ekonomik hareketin temel ilkesi olarak başarıyla uygulanmıştır. Ancak zamanla muhtelif kanunlarla kurulan devlet işletmelerinin ortak hükümlere bağlanmaları ihtiyacı duyulmuş ve bu şekilde 3460 sayılı kanunun tedvini cihetine gidilmiştir. Bu kanunla İktisadi Devlet Teşekkülleri ve sermayesinin en az yarısı umumi hükümlere tâbi teşekküllere ait bulunan şirketlerin idari, mali ve teknik bakımından murakabesi Umumi Murakabe Heyetine terkedilmektedir. Fakat 3460 sayılı kanun, suiistimale elverişli gayet önemli iki açık kapı bırakmaktadır. Birinci maddeyle kurulacak Devlet işletmelerinin umumi hükümlere tâbi tutulabilmeleri için, kendi kuruluş kanunlarında 3460 sayılı kanuna bağlı olduklarının açıklanması zorunluluğu konmaktadır. Kırk birinci maddeyle de sermayesinden en az yarısı bu kanuna tâbi teşekküllere ait bulunan şirketlerin murakabesi umumi murakabe heyetine gerçi bırakılmaktadır. Fakat umumi hükümlere bağlı olmayan devlet işletmelerinin kurdukları şirketlerin ve sermayesinin yarısından azı devlete ait teşebbüslerin murakabesi üzerinde açık bir hüküm mevcut değildir. Bu vaziyet suiistimale elverişli tehlikeli bir boşluğun doğmasına sebep olmuştur.

Çıkarcı mekanizma

Nitekim sabık iktidar 3460 sayılı kanunun boşluklarından şayet serbestçe istifade ederek, gerek İktisadi Devlet Teşekküllerinin imkânlarını ve gerek devlet kasasını işverenlerimizin emrine cömertçe tahsis etmişti. Kromit ve Ali İpar olayı ile cebinde beş kuruşu olmayan şahısların, siyasi nüfuz sayesinde kanunun boşluklarından istifade ederek milyonlarca lira değerinde işletme kurabildikleri meydana çıkmıştır. İşveren yaratma politikası sonuçta devlet adamlarının, yüksek memurların ve işverenlerin hep birlikte içinde kaynaştıkları ve memleket çapında görülmemiş şiddet ve yaygınlıkta bir suiistimalci mekanizmanın kurulmasına müncer olmuştur. Yabancı sermaye de cömertçe dağıtılan devlet nimetlerinden istifade etmekle kalmamış, dış yardımlarla yerli işveren yaratma politikasını bütün gücüyle desteklemiştir.

Bu çıkarcı mekanizmanın işliyebilmesi için sabık iktidar 3460 sayılı kanunun boşluklarından istifade ederek gayet bilinçli bir şebeke kurmuştur. Sermayesinin yarısından fazlası devletin ve özel teşebbüse ait sermaye miktarının sembolik bir karakteri olan pek çok işletme, 3460 sayılı kanunun birinci maddesindeki boşluktan istifade ederek umumi murakabe heyetinin kontrolünden kaçırılmışlardı Örneğin Vakıflar Bankası, Denizcilik Bankası, Emlâk Kredi Bankası gibi büyük sermaye teşekkülleri Milli Birlik İdaresinin 23 sayılı kanununa kadar umumi murakabe heyetinin kontrolü altında değildi Burada güdülen gaye, muhtemel ifşaatları önlemek için Devlet işletmelerini umumi murakabe heyetinin kontrolünden uzak tutmak, işletmeleri doğrudan doğruya siyasi iktidara bağlamak ve sonra da rahatça Devlet kasasına tecavüz etmektir. Bu tecavüzleri mümkün kılmak ve kolaylaştırmak için de İktisadi Devlet Teşekküllerinin ve özel kanunla kurulan Devlet işletmelerinin başına tamamen siyasi iktidara bağlı ve çıkarcı mekanizmanın icaplarını körükörüne yürütebilecek umumi müdürlerin getirilmesine büyük bir dikkat gösterilmiştir. «Umum Müdürler Saltanatı» sabık siyasi iktidar tarafından bilinçli olarak ihdas edilmiştir.

Büyük vurgunlar

Çıkarcı mekanizmanın bir aleti olarak başa getirilmiş şahısların usulsüz mübayaa kararlarına ve bunların haftanın birkaç gecesinde Ankaranın kaberelerinde devlet işletmesi hesabına tertip ettikleri mükellef ziyafetlerine bilerek göz yumulmuştur. Devlet işletmesi mamullerinin fiyatları düşüktutulmuş, mutavassıtlara ve büyük müstefitlere geniş kazanç imkânları sağlanmıştır. Bu devre zarfında ticari hayatımıza «komisyon» âdeti yerleşti. Öyle ki bir devlet işletmesinin diğer bir devlet işletmesine, iktidarın tuttuğu mutavassıt bir şahsa komisyon ödemeden emtia satışı bile mümkün olmayan hal almıştı. Devlet İşletmelerimizin ticari sektör tarafından istismarında yabancı sermaye de gayet büyük vurgunlar yapmak imkânını bulmuştu.

Devlet hayatımızda fiyat mekanizmasile yapılan suiistimalleri önlemek gayet zor bir meseledir. Sabık iktidar zamanında halkımızın büyük şikâyetine sebep olan, İktisadi Devlet Teşekküllerimizin işverenler tarafından geniş çaptaki istismarıdır Büyük kredi müesseseleri Umumi Murakabe heyetinin kontrolünden özel bir kanunla kurtarılarak kredi suiistimaline imkân verilmiştir Hiç bir iktisadi teminata sahip olmayan şahıslar, sadece siyasi nüfuz sayesinde büyük krediler sağlayabilmişlerdir. 3460 sayılı kanunun 26. maddesiyle İktisadi Devlet Teşekküllerine «kendilerine bağlı» müesseseler kurdurulmuştur. Fakat aynı kanunun birinci maddesine dayanarak Umumi Murakabe Heyetinin kontrolünden uzaklaştırılmalarına dikkat edilmiştir. Örneğin 1959 yılı durumuna göre Ziraat Bankasının 47 adet işletmede sermaye yatırımı vardır. Bu 47 işletmenin ancak 9 u Umumi Murakabe Heyetinin kontrolüne tâbidir. Kalan 38 İşletme, yâni işletmelerin % 81 i Umumi Murakabe Heyetinin kontrolünden uzak tutulmuşlardır. Sümer Bankın da 67 adet işletmede sermaye yatırımı vardı Bu işletmelerin 52 si, yâni % 78 i Umumi Murakabe Heyetinin kontrolü altında değildir. Diğer İktisadi Devlet Teşekküllerinde de durum aynıdır.

Halktan gizli

İktisadi Devlet Teşekküllerine yaptırılan sermaye iştiraklerinin Umumi Murakabe Heyetinin kontrolünden uzak tutulmasına sebep, «her mahallede bir milyoner» yaratma politikası çerçevesi içinde yapılan suiistimallerin halk efkârından gizlenmesi arzusundan ileri gelmektedir. Sabık iktidar 3460 sayılı kanunun 41. maddesine dayanarak, İktisadi Devlet Teşekküllerini özel teşebbüsle ortaklıklar kurmaya zorlamıştır. Bu yolla kurulan işletmelerdeki sermayenin % 50 sinden fazlasının, sahte ve çıkarcı işverenlerimizin elinde kalmasında büyük bir titizlik gösterilmiştir. Örneğin Balıkesir Pamuklu Dokuma Sanayii Anonim Ş. nin sermaye mevcudu 10 milyon 500 bin liradır. Bu miktarın 5 milyon 105 bini devlete ve 5 milyon 195 bini de özel teşebbüse aittir. Bu ortaklıkta özel teşebbüsün devletten fazla koyduğu sermaye miktarı sadece 90 bin liradır. İş verenlerimiz bu cüz'i sermaye fazlalığına dayanarak adı geçen dokuma fabrikasına tamamen hâkim durumda bulunmaktadırlar.

İpraş adlı şirketi ele alalım. Şirketin sermaye mevcudu 90 milyon liradır. Bu miktarın 44 milyon 990 bini devlete ve 45 milyon 010 bini özel teşebbüse aittir. Gerek yerli ve gerek yabancı işverenler, devletten 1 milyon 020 bin lira fazla sermaye koymalarına dayanarak bu önemli şirkette hâkimiyetlerini kurmaktadırlar. Sabık iktidar devrinde bu şirketlere benzer 62 ortaklık kuruldu. Bu şirketlerin ödenmiş sermayeleri 559 milyon 53 bin lirayı bulmaktadır.

Eskiye hasret

Sermayesinin yarısından fazlası işverenlerimize ait ortaklıklarda, gerçek durum başkadır. Denebilir ki sermayelerinin hemen hemen tamamı Devlet tarafından sağlanmıştır. Çünkü bir iktisadi devlet teşekkülü ile ortaklık kurmak göz açıklığını becermiş işveren, kendi hissesine isabet eden meblâğı Umumi Murakabe Heyetinin kontrolü altında bulunmayan Devletin büyük sermaye teşekküllerinden kredi

şeklinde temin etmektedir. Sabık i
tidar mümessillerinin bir kısım işv
renlerimiz nezdinde büyük itibar s
hibi olmalarının mesnetsiz olmadı
açık şekilde gözükmektedir. Bu şv
renlerimizin 27 Mayıs Devrimiyle ç
gına dönmelerinin sebebi de meyda
dadır. Hâlâ bunların otoriter bir r
jime hasret duymaları, sabık iktida
zamanında sağlanan imkânları muh
faza etmek endişesinden ziyade, esk
imkânları yeni baştan ihdas etme
arzularını yansıtır. Sayın Başbakan
ımızın işverenlerimiz önünde temin
üzerine teminat vermesine, işverenl
rimizdeki devlete vergi verme ikra
gözönüne alınarak yapılan vergi ind
rimlerine, ayrıca işverenlerimizdek
devletten kredi alma sevgisi ve borç
ödememe eğilimine dayanarak yapıla
kredi tevziatı ve borçların beş yıll
takside bağlanmasına rağmen, çapalc

Yahya

işverenlerimizin memleketi iki düş
man kampa ayırmak yolunda bü
yük sermaye yatırımında bulunmal
rı, 27 Mayısla maruz kaldıklar. ç
gınlıktan kolay kolay dönmek niy
tinde olmadıklarını açık şekilde gös
termektedir.

Huzursuzluk

Milli Birlik İdaresi 23 sayılı kanun
la İktisadi Devlet teşekküllerimizi ı
lah etmek ve onları İşverenlerimizin
tecavüzünden kurtarmak yolunda s
mimi, ama eksik bir gayrette bulund
Sabık iktidar zamanında Özel Kanun
larla Umumi Murakabe Heyetinin ko
trolünden kaçırılmış ve sermayesini
yarısından fazlası devlete ait olan iş
letmelerinin tamamının kontrolü Um
mi Murakabe Heyetine tevdi edild
Ayrıca Umumi Murakabe Heyeti baş
bakanlıktan ayrılarak Teşrii Orga
Başkanlığına, yâni Büyük Millet Me
lisine bağlandı. Fakat iştiraklerin s
iistimal edilmemesi cihetinde bir te
birin alınması akla gelmedi.. Buna r
men bazı devlet işletmelerinin Um
mi Murakabe heyetinin kontrolü
tevdii, bunlara musallat bulunan m
faat grupları arasında büyük bir h
zursuzluğa sebep oldu.

Geçmiş on yıllık tatbikat, İkti
di Devlet Teşekküllerimizin muraka
eksikliği ve işveren tasallutuna mar
kalma gibi iki ana hastalıkla tna
bulunduklarını açıklamıştır. İktisa
Devlet Teşekküllerimizin reorganiz
yorunda, teşekküllerin maruz bulu
dukları bu iki ana hastalıktan kur
rılması çaresinin bulunması gerekme
tedir. Murakabe eksikliği giderilme
ve işverenlerimizin tasallutu önlenm
lidir. Fakat yabancı uzmanlar tar
fından bu yolda hazırlanan reorga
zasyon tasarısı, Ali Fuat Başgil'in h
kuk anlayışına uygun olarak, muraka
besizliği ve işveren tasallutunu me
rulaştıracak hükümler taşımakta
Ali Fuat Başgile göre ırza tecavüz
ni aşınca onu meşrulaştırmak icap
der. Reorganizasyon tasarısında
İktisadi Devlet Teşekküllerine teca
hareketlerinin önlenmesi yerine, t
cavüzlerin bini aştığı gözönüne alı
rak İktisadi Devlet Teşekkülleri
yabancı sermaye ile sarmaş dolaş
lan işverenlerimiz tarafından nikâh

nin

leri

Sendikacılar İktisadi Devlet Teşekküll erinde söz sahibi olmak istiyorlar.

...ara alınması hususu daha faydal· bulunmuştur.

Bozguncu madde

Reorganizasyon tasarısının ikinci maddesine göre İktisadi Devlet Teşekkülleri, sermayesinin yarısından fazlası devlete ait olan teşebbüslerdir. İştirâk ise Devlet ve İktisadi Devlet Teşekküllerinin sermayelerinin yarısından azına sahip bulundukları ve özel hukuk hükümlerine göre kurulan ortaklıklardır. Fakat reorganizasyon tasarısı o kadar eklemseldi, kendi koyduğu mantık ve tarifelere uymak endişesini göstermez Çünkü burada gaye devlet işletmelerinin tatbikatla meydana çıkan iki ana hastalığına çare bulmak değildir. Sadece 3460 sayılı kanunun boşluklarından istifade ederek yapılan işveren tasallutlarına meşru bir şekil

...BOLAT

vermektir. Örneğin tasarının 6. maddesi, 2. madde vazedilen mantık ve tarifleri tarumar eder. Bu bozguncu maddeye göre: «Devlet veya teşekküllerinin iştirâk ettiği ortaklıklardaki kamu hissesinin yüzde 50 nin üstüne çıkması halinde şirket, bu durumun hasıl olduğu takvim yılını takip eden üç yıl için ortaklık statüsü şeklinde yönetilebilir.

Zarardan zarara

Kamu hissesi bu müddetin sonunda % 50 nin altına düşmediği takdirde ...tisadi Devlet Teşekkülü haline ge...lir». Bu maddeyle 2. maddedeki ta...ler tamamen ortadan kalkmakta... Bir işletmenin İktisadi Devlet Te...kkülü veya iştirâk olduğu hususu...n tayini 4. maddeye göre tamamen ...kanlar Kuruluna bırakılmaktadır. ...bık iktidar zamanında işveren ya...tma politikası çerçevesi içinde en ...k suiistimal edilen ve İktisadi Dev...t Teşekküllerini zarardan zarara so... ...n husus ta budur.. İktidara yakın ...açık şahıslar siyasi nüfuzdan isti...de ederek devlet kasasından yüzde ...99 oranında bir iştirâk sağlamakta ...geriye kalan yüzde 50.01 sermaye ...esini de Umumi Murakabe Heyeti...n kontrolü altında olmayan devlete ... sermaye teşekküllerinden kredi ...linde temin etmektedir. Birinci Beş ...lık Kalkınma Plânında da bu husus ...canlı bir misal verilmektedir. Bir ...vlet teşekkülü 500 bin lira nominal ...rmayeli bir limited şirketin kurul...una % 98 sermaye payı ile katılmış. ...ra bu limited şirketin nominal ...rmayesi 3 milyon liraya çıkarılmış. ...kat bu ara işletmedeki gözaçık iş...renler devlet teşekkülünden 2 mil...n liraya yakın kredi sağlayarak li...ted şirketi kendi mülklerine kaydet...k imkânını bulmuşlardır. Şimdi ser...yesinin % 98 inden fazlası devlete ...olan bu teşebbüs bir iştirâk mi... yoksa bir İktisadi Devlet Teşek...lü müdür? Tasarının 2. maddesine ...re bu teşebbüs bir İktisadi Devlet ...şekkülü, halbuki 6. maddeye göre, ... bir iştirâktir. Bu çelişiklik dev...e ait bazı kredi müesseselerini işve... devretmeden işverenin hizmetinde bulundurmak, sabık iktidar zamanında siyasi nüfuzun suiistimali ile kurulan ve şeklen özel teşebbüse ait olmakla beraber gerçekte sermayeleri nin büyük kısmı devletin olan derme çatma teşebbüsleri işveren namına kurmak ve işverenlerimizin devlet işletmelerine alışkın oldukları tecavüz usullerine meşru bir şekil vermek endişesinden doğmaktadır. Ayrıca tasarının 6. maddesi, sahte işverenlerimizin sabık iktidar zamanında devlete ait kredi müesseselerinden vurdukları kredilerin beş yıllık takside bağlanması kararına ve vergi cezalarının affına rağmen, usulsüz şekilde iktisap ettikleri işletmeden doğma borçların altından kalkmak imkânına sahip olmadıklarını da açıklamaktadır. Ancak tasarıdaki 6. madde ve Devlet Yatırım Bankası, vurguncu ve ayağı sallanan işverenimize tasavvur edemiyeceği kolaylıkla kendisini kurtarmak imkânını vermektedir.

Bir ikram

Reorganizasyon tasarısının 4. maddesine göre: Teşekküller, kuruluş kanunlarında belli edilen maksat ve gayelerile ilgili olmayan ortaklıklara katılamazlar». Geçici 4. üncü maddeye göre de «teşekküllerin kuruluş kanunlarını en geç bu kanunun yürürlüğe girişinden altı ay içinde hükûmete tevdi etmek zorundadırlar. Teşekküllerin kuruluş kanunlarile İktisadi Devlet Teşekküllerinin tarumar edilme şekli tayin edilecektir. Ancak kuruluş kanunlarının kabulü uzun bir müddet alabilir. Halbuki bizim işveren yağma için acele etmektedir. Tasarı bunu da gözönüne alarak, iştirâklerin tasfiyesini müddet bakımından teşekküllerin kuruluş kanunlarının kabulüne bağlamamaktadır. Geçici 3. maddeye göre teşekküllerin faaliyet konuları dışında olan iştirâklerin tasfiyesi, reorganizasyon tasarısının kabulünden itibaren azami üç yıl içinde tamamlanacaktır. Ancak teşekkülün sermaye iştiraki % 50 nin üstünde ve müflis işverenimiz de idare ettiği işletmeyi bütünüyle mülküne kaydetmek gücünde değilse, tasarının 6. maddesi bu sun'i işverene üç yıllık bir ayarlama ve nefes alma müddeti ikram etmektedir.

Tasarının 5. maddesine göre iştiraklerin yapılması, devir ve tasfiyesi şeklen Bakanlar Kuruluna aittir. Gerçekte ise iştiraklerin yapılmasına ve bunların işverene devrine karar verecek merci Devlet Yatırım Bankasıdır. Kararlar üzerinde Bakanlar Kurulunun sadece bir veto hakkı vardır. Bu şekilde memleketimizde Devlet kasasıyla sahte işveren yaratma politikası tamamen Büyük Millet Meclisinin kontrolünden çıkmakta ve hattâ hükûmet bile İktisadi Devlet Teşekküllerinin tarumar edilmesini seyretmekle kalmaktadır. Çünkü tasarının 4. maddesi teşekküllerin kuruluş kanunlarına aykırı bir iştirâkte bulunamıyacakları ilkesini koymaktadır. Aynı tasarının geçici 3. maddesi de, kuruluş kanununa aykırı olarak kurulmuş ve hali hazırda çalışan işletmelerin azami üç yılda tasfiyesini emretmektedir. Bu duruma göre Devlet Yatırım Bankası, Bakanlar Kurulunun kararına lüzum kalmadan iştirâklerin tasfiye hakkını kanunen iktisap etmektedir.

Sonsuz iştah

Sabık iktidar devrinde dış yardımların da desteğiyle sahte işveren yaratmak gayesi çerçevesinde İktisadi Devlet Teşekkülleri, imkânlarını aşar hadler dahilinde pek çok iştiraklerde bulunmak zorunda kalmışlardır. Örneğin 1959 durumuna göre Devlet Teşekküllerinin 209 adet civarında iştirakleri olmuştur. Sümer Bankın yalnız başına 5? işletmede iştiraki vardır. Ziraat Bankasının iştirak adedi 46 ve Etibankın ise 25 tir. Güya köylüye örnek olmak, ona iyi tohum ve damızlık hayvan yardımında bulunmak gayesile kurulmuş Devlet Üretme Çiftliklerinin bile Gima, Kilis Zeytinyağı, Yapağı ve Tiftik, Kauçuk Sanayii ve yem sanayii adlı beş şirkette iştiraki bulunmaktadır. Bütün bu iştirâkler çıkarcı mekanizmanın baskısıyla ve işverenlerimizin devlet kasasına olan o sonsuz iştahlarını tatmin gayesile yapılmıştır. Halbuki reorganizasyon tasarısı, bu keşmekeşliğin sebebini İktisadi Devlet Teşekküllerine yüklemekte ve asıl müsebbibe, yaptığı düzensizliğe mükâfat olarak devletin kredi müesseselerine haraca kestiği yetmiyomuş gibi iştirakleri de hediye etmek gayesini gütmektedir. Bizim müflis ve sun'i işverenimiz reorganizasyon tasarısında olânlanan yağmacılığın hakkından gelmek iktidarında değildir.

Hızır

Çünkü işverenlerimiz israf yüzünden devlete olan borçlarını ve vergilerini bile ödemek iktidarında değildirler. Esasen bunlar vermeğe değil, Allahın tam karşıtı olarak daima almağa ve sonsuz bir iştahla yemeğe alışkındırlar. Ancak bu anda müflis ve seyirci işverenimizin imdadına, Devlet Yatırım Bankası bir hızır gibi yetişmektedir.

Devlet Yatırım Bankası kanunu tasarısının I. maddesinden, bu bankanın Maliye Bakanlığına bağlı bir kamu iktisadi teşebbüsü olduğunu öğrenmekteyiz. İkinci maddeye göre de: «Bankanın görevi kamu iktisadi teşebbüslerinin yatırımları için gerekli kredileri sağlamaktır». Ama . maddeyle «kamu iktisadi teşebbüsleri» deyiminden yalnız devletin kontrolü altında bulunan işletmelerin değil, aynı zamanda devletin iştirak şeklinde ortak olduğu özel teşebbüse ait teşekküllerin de kastedildiğini hayretle öğrenmekteyiz. Bu şekilde müflis işverenimizin işletmesi kanunla «kamu iktisadi teşebbüsü» vasfını kazanmakta, Devlet Yatırım Bankasından gözaçıklığı ve siyasi nüfuzu lehinde istimal etme kabiliyetiyle oranlı olarak kredi almak hakkını da iktisap etmektedir. Fakat halihazırda işverenlerimiz için önemli olan mesele yatırım kredisinden ziyade, devletin sermaye iştiraklerini kökünden kazıyarak bir tasfiye kredisidir. Dünyanın bütün iktisat kitaplarında yatırım kavramı cemiyet hayatında maddi ve ilâve ifade eder. Ama Devlet Yatırım Bankası Kanun tasarısı işverenin imdadına yetişmek devlet malının tasfiyesini sağlamak hedefini güttüğü için 4. madde batakçı işverenin işletmesindeki devlet hissesinin satın alınması hususunu bir yatırım olarak kanunlaştırmaktadır

Düzme muhasebe

Ancak gözaçık işverenimiz sahip olduğu fabrikadaki devlet hissesini satın almayı kârlı bulmuyorsa kendi hissesini devlete fahiş şekilde devretmek imkânına sahiptir. Bu kârlı muamelenin yapılabilmesi için, sahte kâr işverenimizin zarar ettiğini ilân etmesi veya devlete olan borçlarını ödememesi kâfidir. Çünkü tasarının 2. maddesinin dördüncü fıkrasına göre, Devlet Yatırım Bankası «alacakların tahsilini sağlamak ve diğer sebeplerle» hisse senetleri ve gayri menkuller satın alabilmektedir. Ama bu bankanın kurulmasında güdülen maksat, devlet işletmeciliğini tasfiye ve devlet kasasının imhası pahasına tezelden bir işveren kitlesi yaratmaktır. Onun için tasarının aynı fıkrasına göre, banka herhangi bir sebeple tesahüp ettiği hisse senetlerini ve gayri menkulleri en kısa zamanda elden çıkarmak zorundadır. Bu mekanizma sayesinde işverenimiz bir devlet teşekkülü olan Devlet Yatırım Bankasından sağlayacağı krediyle, işletmesinden devlet iştirakini tamamen tasfiye edebilecektir Fakat kendi hissesini devlete satmayı daha kârlı buluyorsa, banka kanaliyle bu işi de yapmak imkânına sahiptir. Ancak devlet, işverenlerden satın aldığı işletmeyi elinde tutmak yetkisinde değildir. Sahip olduğu işletmeyi «en kısa zamanda» onarıp ve kârlı hale getirdikten sonra, onu tekrar meşhur işverenimize satmak zorundadır. Bu muamele Dominik Cumhuriyetini yıllarca kan ağlatmış Trujillo'nun zenginleşme metodu idi. Trujillo devlet imkânlariyle özel işletme kurmaktaydı. Zarar etmeye başlayınca işletmesini devlete satardı. Devlet bu işletmeyi onarıp kârlı hale getirdikten sonra, onu Trujillo tekrar satın alırdı.

Bu mekanizma sayesinde Trujillo iş hayatında zarar etmek imkânını bulamamıştı. İranda iş veren yaratmak amacıyla Devlet dış yardımların müsaade ettiği fabrikaları kurmakta ve sonra bunları sarayın gözdesi şahıslara uzun vadeli krediyle satmaktadır. Türkiyede işveren yaratmak amacıyle bir Trujillo sistemi kurmak vatandaşın tahammül edemiyeceği bir şeydir. İran metodunu açıkça tatbik etmek, çok daha insaflı bir sistem olur.

(2. yazı gelecek sayıda)

YURDUMUZDA TOPRAK REFORMU VE İSRAİL MOŞAVLARI

Sosyal Adalet'in dokuzuncu sayısında arkadaşımız Suat Aksoy'un «İsrail'de Tarım İstihsal Kooperatiflerinin İçyüzü» başlıklı bir yazısını yayınlamıştık. Tarım konusundaki bilgisine tam güvenimiz olan Suat Aksoy'un bu yazısına Başvekalet Umumi Murakebe Heyeti Müşavirlerinden Hilmi Özgen bir cevap göndermiş bulunuyor. Memleketimizin birinci derece önemli konuların dan kabul ettiğimiz «Tarım» konusunda Hilmi Özaen tarafından ileri sürülen karşı fikirleri yayınlamayı; doğru bir sonuca varmak için uygun bulduk. Canlı bir tartışmaya vesile teşkil eden bu yazının arkadaşımız Suat Aksoy tarafından cevaplandırılacağını tahmin ediyoruz. Aşağıda Hilmi Özgen'in «Yurdumuzda toprak reformu ve İsrail Mosafları» başlıklı cevap yazısının tam metni ni bulacaksınız.

«Sosyal Adalet» dergisinin 8 nci sayısında Toprak reformu hakkındaki olumlu bir yazısını okuyarak düşüncelerine katıldığımız Sayın Suat Aksoy bu derginin 9 ncu sayısında «İsrail Kooperatiflerinin İç Yüzü» adiyle yeni bir yazı daha yayınlamış ve zirai reform konusundaki kuşkularını Kooperatifçilik konusuna da teşmil ederek olumlu görüşlerinden ayrılmıştır.

Suat AKSOY bu ikinci yazısının başında:

«Toprak Reformu hareketinin tarımsal istihsal kooperatifleri yoluyla başarılmasının aydınlar arasında yaygın bir hale geldiğini, rantabilite prodüktivite sebepleri ileri sürülerek istihsal kooperatiflerinin ön plâna alınmasını istediklerini... Ve bu kooperatiflerin teknik imkânlardan azamî derecede faydalanarak verimli ve prodüktif işletmeler halinde çalışacaklarını iddia ettiklerini...» söz konusu ederek İsraildeki İstihsal Kooperatiflerinin iç yüzlerini açıklamakta ve yazısının sonunda ise

«Sadece istihsal durumu, verim, prodüktivite gibi kıstaslardan hareketle kolay bir mukayese yoluna gitmenin aldatıcı olduğunu, mukayese yapılırken toplumun özel şartlarının gözönünde bulundurulmasının lâzım geldiğini, Türkiye kır hayatının ise bu şartlarla hiç bir ilgisi olmadığını..» ileri sürerek bu görüşte olanları kınamaktadır.

Sayın yazar ilk yazısında küçük parçalara ayrılmış topraklarda modern tarım usullerinin uygulama güçlüklerini belirterek, «rantabilite prodüktivite, sulama, gübreleme, iyi tohum gibi işlerin teknik terakkinin tabii bir icabı olduğunu, zamanla gelişerek uygulanacağını, ilk işin toprak ağalığı müessesesinin ekonomik bakımdan tasfiyesi olduğunu» ileri sürmekte iken ikinci yazısında bu teknik metodların en kolay uygulama örgütü olan İsrail Kooperatiflerini tenkid ederek bu işlerin hangi metodlarla yapılabileceğini açıklamakta «Türkiye kır hayatının bu şartlarla hiç bir ilgisi olmadığını» ileri sürerek kesip atmaktadır.

Yurdumuzda tarım ve toprak reformlarının olumlu bir sonuca ulaşabilmesi için tedbirler düşünmüş, kafa yormuş ve yazılar yayınlamış bir vatandaş olarak sayın yazarın bu ikinci yazısındaki düşüncelerine katılmamaktayız. Liberal görüşleri temsil eden F.A.O uzmanlariyle Türkiye Ciftçi Dernekleri Federasyonunun ziraî reform konusundaki bazı düşüncelerine katıldığımızı, ancak prensip olarak ağalık müessesesini kaldıran, küçük toprak mülkiyetine dayanan ve imeci üretim örgütünü geliştiren Moşa'lara benzer kooperatiflerle yurdumuzda da fennî tarım metodlarının uygulanabileceğine inandığımızı bir kere daha açıklamak isteriz. Şöyle ki:

a) Gerek üretim araçları ve gerekse diğer mallar üzerinde hiç bir mülkiyet hakkının tanınmadığı, üretimin, tüketimin, yaşanımın müşterek olduğu Kibutzların yurdumuzda işleyemeyeceği kesin bir gerçektir.

Yüz yılların alışkanlığı, aile ve din terbiyesinin etkileriyle yurtdaşlarımız bireyci üretim törelerine sıkı sıkıya bağlanmış kişilerdir. Tarla sınırı kavgalarında bir karış toprak için kazma kürek birbirine giren, kültür ve eğitim aşamaları geri kalmış köylülerimizin böyle ileri bir örgüte bağlanabilmelerine imkân görmemekteyiz. Ama toprak, ev, bahçe ve bir kısım üretim araçları mülkiyeti elinde kalmak şartiyle ürünlerini kendi kuracaklar ve güvenecekleri bir kooperatif ambarına seve seve teslim edebilecek lerine inanıyoruz. Yeter ki bu kooperatifin idarecileri kendi seçtikleri dürüst kişiler olsun ve açıkça hesap vererek ortakları aldatmasınlar.

B) Türk köylüsü gözü ile gördüğü aklının erdiği her müsbet davranışı olumlu karşılamıştır. Yurdumuzda bugün bir milyon köylü ortağı kapsayan 1575 kredi kooperatifi vardır. Bu kooperatiflere ortalama olarak onar köyden 15757 köy bağlı bulunmaktadır. Bütün köylerimizde oturan ailes sayısı 2,5 - 3 milyon olduğuna göre köylülerimizin üçte birinden fazlası bu kooperatiflere bağlı bulunmaktadır. Bu kooperatiflerce yapılan ikrazat toplamı 1961 yılında 418 milyon lira olduğuna göre köylülerimizin tamamını içine alacak bir kredi sistemi için bir buçuk milyar liralık bir plâsman icap etmektedir. Devlet baba birbirine yakın olan ve üretim karakterleri aynı durumda olan köyleri birleştirecek olursa bu üniteler en çok on bine inecektir ki halen mevcut kooperatifler bile bunların finansman ihtiyacını karşılayabilecek demektir.

c) Bu kredi kooperatiflerinin bugünkü hüviyetleri değiştirilerek üretim kooperatifleri halinde örgütlenebilirlerse ve devlet baba yurt kalkınmasına bağladığı milyarlardan 2-3 milyarını bu kooperatifler emrine verebilirse birlesik on bin köyde kurulacak on bin üretim kooperatifi millî gelirimizin % 30 unu eline geçirecek ekonomimize hâkim bir rol oynamaya başlamış olacaklardır.

Ve sonra köylümüzü üretim kooperatiflerine bağlamak için ille de şiddet ve mecburiyet törelerine lüzum olmadığı kanısındayız. Sadece bu kooperatiflere üye olmayanlara tarım kredisi vermemek ve yeni tarım metodlarını bunlara uygulamamak fakir köylülerimizi kooperatiflere bağlamağa yetecektir.

Bu suretle gübre, mücadele ilâcı, sulama, traktör ve biçer döver ihtiyaçlarının kooperatiflere tahsis edilen krediler karşılığında devletçe karşılandığın gören köylülerimizin toplu bir halde bu kooperatiflere bağlanarak ürünlerini isteyerek müşterek ambara teslim edecekleri ve her köyün nadas hasat ve sulama işleri gibi müşterek ihtiyaçlarını imeci olarak hep beraber başarılacakları düşüncesi tatlı bir hayal olmasa gerektir

d) Bundan maada müşterek köy ambarlarında bir de satış mağazası açarak gaz, bez, şeker, tuz, çay, ayakkabı gibi standart tüketim maddelerinin ve yatırım yapacakları için çimento demir, kereste gibi ihtiyaçların bu mağazalarca veresiye olarak verilebileceğini düşündüğümüz zaman Türk köylüsünün bu kooperatiflere bağlanmaması için ya çok akılsız veya çok bağnaz olduğunu kabul etmek icap eder

Yeter ki şom ağızlı çirkin politikacılar saf yürekli köylülerimizin önüne düşerek onları kandırmasın ve çıkarları bozulan kasaba bezirgânlariyle eşraf kalıntıları bu olumlu kuruluşları sabote etmesinler...

e) Bütün bu güzel düşlerin gerçek olabilmesi için her köyün uyanık bir eğitimci ile önder bir çiftçiye olan ihtiyacı bütün açıklığiyle ortaya çıkmakta olup 14 yıl önce varlıklarına kıyılan ülkücü Köy Enstitüleri kirli politikacıların oyunlariyle kapatılmasalardı bugün yüz bin kişilik bir eğitim kadrosuyla köy kalkınması savaşına katılmış olacaklardı.

Neresinden dönülürse kârdır derler. Öyle mi olur, böyle mi olur diye kuramsal çekişmelerle vakit yitireceğimize derhal kolları sıvayıp işe başlamak lâzım. Noksanlarımız zamanla tamamlanabilir. Yeter ki iyi niyetle bir adım atalım...

Bütün bu düşüncelere dayanarak sayın Suat Aksoy'un tarımsal kalkınmamıza temel olarak aldığımız Mosav benzeri Köy Üretim Kooperatiflerini bir kalemde yıkıp atması düşüncesine katılmıyoruz. Ve hele bunun yerine yeni bir sistem teklif etmeyen olumsuz görüşlerini «Sosyal Adalet» dergisinin toplumcu inançlariyla bağdaştıramıyoruz. Sayın yazar isterlerse bu konuda rakkamlara dayanarak daha da tartışabiliriz. Saygılarımızla

Hilmi ÖZGEN

SOSYAL YAYINLAR No: 6

Günümüzün en önemli kitabı

KAPİTALİST EKONOMİNİN TENKİDİ

Yazan: Jean Baby

Bütün aydınların, İşçilerin Sendikacıların, Öğrencilerin her zaman baş vuracakları temel kitap

ÇIKTI

Fiatı: 750 Kuruş
P. K. 716 İSTANBUL

İşçi enflasyon yaratır mı?

Özkal YİCİ

Çalışma Bakanı, Zonguldak Maden İşçileri Sendikasının Kongresinde, «Bu memlekette enflasyon olursa bunun sorumluluğu sadece hükûmete değil, işçilere ve sendikacılara da ait olacaktır.» demiş.

Bu söz yalnızca maden işçileri için söylenmişse, halktan yana devletçilikten uzak idârenin, içinde bulunduğu çıkmazı gösterir güzel bir itiraf sayılmak gerekir. Çünkü Zonguldak maden kömürleri yıllar yılı maliyetten aşağı fiatlarla özel sektöre peşkeş çekilmektedir. Maliyetle satış fiatı arasındaki fark devlet hazinesinden ödenmekte, yani bir çeşit sübvansiyone edilmektedir. Bu yüzden ocaklarda çalışan otuz bin işçi, Türkiyede en az ücretle çalışan emek sahipleridir. Aslında işçinin hakkı olan gerçek ücreti devlet aracılığı ile sömüren özel sektör taraftarları hem işletmenin her yıl zarar edişini, hem de işçilere az ücret ödeyişini devlet işletmeciliği aleyhine bir propoganda vesilesi yapmaktadırlar.

Sayın Bakanın endişesi, işçilerin sosyal kuvvetleriyle ücret artırımı sağlayarak kömür fiatlarının artmasına, dolayısiyle bu kömürden faydalanan özel sektör mâmûlleri fiatlarının da yükselmesine sebebiyet verecekleri hususunda olabilir. Öyle ise, bir kere özel sektör belki de işçinin hiç bir zaman talep gücüne sahip olamadığı bir takım mâmûllerinin fiatını yükseltecek diye, otuz bin işçinin refah ve huzurunu feda etmeye artık kimsenin ve hiç bir müessesenin gücü yetmeyecektir. Devrimizin uyanık işçisi beklenen kanunlar çıkmasa da Anayasada yazılı temel sosyal haklarını kullanarak ideal yaşayış düzeyine ulaşmaya mutlâkâ savaşacaktır. Bu durumda, kırılacak eşya gibi elde tutulmaya çalışılan istikrarı, ufak bir piyasa hareketinde bile koruyamamak korkusu içerisinde bulunan hükûmet, ya enflasyon yaratıcı başarısız bir kadro olarak istifa zorunda kalacak, ya halkın sırtından zengin yaratma aracılığına tam gaz yönelip işin çığırından çıkacağı süreye kadar istikrarı idâre etmek için, işçinin muhtemel ücret artışını da devlet hazinesinden karşılama yolunu bulacak, yada piyasa fiatları üzerinde daha kontrolcu ve müdahaleci olacaktır. Batının en büyük liberalizm şampiyonu devletlerinde bile, böylesine kontroldan uzak ve özel teşebbüse dokunmaktan korkan bir idâre mekanizması artık mevcut değildir. İşçilerin ve bütün çalışanların hakları olan yaşayışa kavuşabilmeleri için, dolaylı dolaysız devlet hazinesinin bir kaç mutlu kişiye ikramı politikasına artık kesinlikle son verilmelidir.

Yok eğer Kongredeki sözler sadece maden işçileri için değil de, bütün Türk işçileri için söylenmişse, o zaman Bakanın endişesini temel bir iktisadî kuralda aramak lâzım gelecektir. O da serbest piyasada talep artışının fiatları yükseltişidir.

Ne varki; günümüze kadar uygulanagelen hatalı iktisat politikasının soysuzlaştırdığı piyasamızda klâsik kanunların yürüdüğünü iddia etmek dahi imkânsızdır. Gerçekte bizim piyasa fiatları talebin miktarına değil de en yüksek güclü talebe göre ayarlanmıştır. Çünkü, az gelirli büyük halk çoğunluğunun talebi zarurî ihtiyaç maddelerinin dışına taşamamaktadır. Ekmek, şeker gibi zaruri ihtiyaç maddeleri ise aslında narha tabi olduğundan serbest piyasa fiatlarına tesir icra edecek durumda değildir. Bu büyük halk çoğunluğunun zaruri olmayan ihtiyaç maddelerine yönelen talebi, aslında fiatların yüksekliği karşısında bir özleme ve imrenme duygusunun doğurduğu talep temayülü halindedir. ve gerçeğe adapte olabilecek imkânı çok az bulabilmektedir. Böylece, otuz bin kişilik bir şehirde, yüksek gelirli üç bin kişinin varlığı, fiatların bu üç bin talebin gücüne göre ayarlanmasına yol açmaktadır. Ayrıca memleketimizdeki adaletsiz gelir dağılımı, bu üçbin talep sahibinin, 27 bin az gelirle uçurum yaratacak oranda yüksek gelirli olmasına da imkân vermektedir. Mutlu bir azınlığa ait yüksek gelirlere göre, ayarlanan piyasa fiatları, az gelirli halk çoğunluğunun hiç bir zaman ulaşamayacağı astronomik bir yükseklikte seyretmektedir. Bugün piyasamızda kilosu 25 lira olan bir balık bir çırpıda iki kilo üç kilo alan müşteriler bulabilmekte, 5 liralık bamya küfelerde çürümeden satılabilmektedir. Memur ve işçi halk çoğunluğunun günlük kazancı ise sekiz ilâ on lirayı çok ender aşabilir.

Kısacası, o kuşa çevrilen grev hakkının yardımı ile işçi ücretleri bir çırpıda % 50 hatta % 100 dahi artış kaydetse az gelirli halk çoğunluğunun talebi yine de zaruri ihtiyaç maddeleri sınırını pek az aşabilecek ve o da fiatlara tesir edici güçte hiç bir zaman olamayacaktır. Kaldı ki; işçiden gelecek çok az sayıda bir talep aslında göklerde olan talepleri bulutlara eriştirse bile, az gelirli halk çoğunluğu üzerinde hiç bir etki yapmayacaktır. Zate nalamadıktan sonra 25 liralık balık 525 liraya da yükselse, onun için acı bir mizah vesilesi olmaktan öteye geçemeyecektir. Serbest piyasada bir malın fiatının, astronomik olsa da belirli bir yükseklikte teşekkül etmesi, o fiata yeter sayıda alıcı bulabildiğine delalet eder. İşte kontroldan uzak serbest piyasanın, gelir dağılımı bizdeki kadar adaletsiz olan bir düzende, az gelirliler için yarattığı en büyük tehlike budur.

Yok, işçi ücretleri enflasyon olmaksızın % 300 - 500 artış kaydederse, elbette talepte çok, hem de pek çok artış olacaktır. Ama o takdirde enflasyon tehlikesinin dahi gövde gösteremeyeceği bir sosyal adalet düzenine girdik demektir. Acaba sayın Ecevit hükûmetinin o günleri görebileceğini düşünür mü?

★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★

Tekzip müessesesi işlemiyor

1 — 16 Kasım 1962 tarihli Yeni İstanbul gazetesinde birinci sayfada sekiz sütun üzerinden iri puntolarla şu yalan haber verildi: (T.İ.P. kurucularından birinin ibret verici ifşaatı: v.s.) Türkiye İşçi Partisi yalan sözlerle itham ediliyordu .

2 — Türkiye İşçi Partisi Genel Merkezi derhal yalancı ve iftiracının yakasına kanun yolundan sarılmak üzere İstanbul Sulh Ceza Hâkimliğine tekzip isteğini dilekçe ile bildirdi. İstanbul 5. Sulh Ceza Mahkemesi 8.1.1963 tarih 963/7 müteferrik sayılı kararı ile T.İ.P. nin tekzibinin Yeni İstanbul gazetesinin aynı sahifede ve aynı puntolarla neşrine karar verdi. Bu yazı aşağıdadır:

Türkiye İşçi Partisine Ahmet Muşlu iftira ediyor.

T.İ.P. de tek komünist yoktur. T.İ.P. asla komünist değildir. Ahmet Muşlunun yalanlarını fırsat bilen Yeni İstanbul yalan söylüyor. T.İ.P. ni Anayasa korumaktadır, Ona (Mel'anet ocağı) diyen gazeteniz suç işlemiştir. Demokrasi iftirayı affetmez.

Gazeteniz, Ahmet Muşlu'nun baştan aşağı hilâfı hakikat olan ithamlarla dolu beyanını neşirle birlikte üstelik bu beyanı benimsememiş ve Türkiye İşçi Partisine saldırmak için vesile ittihaz etmiştir. İlerici, aydın kelimeleri önüne koyduğunuz nida işaretler ve Ahmet Muşlu'nun da imzaladığı kararlarla T.İ.P. yöneticiliğine seçilenlere (Partiyi ellerine geçirenler) maktadır.

Gerçek şudur: 11 Kasım 1962 günü Beyazıtta Beyaz Sarayda T.İ.P. nin davetiyle ve Türkiyenin çeşitli sanat, bilim ve meslekte isim yapmış 600 kadar aydını ve dernekler temsilcileri toplanmışlardır. Davetliler arasında belli bir konuyu açık oturum şeklinde tartışmak maksadiyle yapılan bir toplantının ne bir parti kongresi ne de bir tören olmadığı, bu çeşit bilimsel açık oturumların çeşitli konularda yapıldığı ve radyo programlarına bile girdiği herkesin malûmudur. Binaenaleyh mahiyeti bundan ibaret bir bilimsel toplantının kongre veya tören usullerine ve geleneklerine ihtiyaç göstermeyeceği yine emsal tatbikat ile sabittir. Türkiye İşçi Partisinin kendisine ait bir kongre veya törende saygı duruşu da olur, Atatürk resmi de, bayrak da. Bu cihet de T.İ.P. nin gerek 11 Kasımdan evvel ve gerek sonra yaptığı Genel Yönetim Kurulu toplantıları ile sabittir. Beyaz Sarayda yapılan ve T.İ.P. nin sadece bir tek rey ile katıldığı bilimsel bir açık oturuma davetsiz oldukları halde ve orada bulunan hükûmet komiseri Bay Sami'nin ikazlarına rağmen kafa ve kol kırarak zorla girmeğe çalışanlar içeriye alınmadan evvel zaten peşin hüküm sahibi olduklarını (sizi kazığa oturtacağız) naraları ile bildirmişlerdi. İçeride de İstiklâl Marşının kutsallığını ayaklar altına alarak sırf konuşanların ne dediği duyulmasın ... gerçekten hakaret etmişlerdir. Zira Türk milletinin kutsal marşı, şu veya bu kimseyi konuşturmamak için bir gürültü âleti gibi kullanılamaz, zorbalık için kalkan yapılamaz. Atatürk resmi ve bayrak da böyledir. Adı geçen toplantıya zorla giren mütecavizler arasında Atatürke hakaretten muhakeme edilenlerin bulunduğu ve hele gazetenizin T.İ.P. gibi Anayasanın 56 maddesi ile korunan bir kanun partisinin her hareketinde suç aramaktan ne umduğu düşünülürse gerçek gün gibi anlaşılır.

3 — Yeni İstanbul gazetesi bu tekzibi neşretmemek için Sulh Ceza Mahkemesinin kararına İstanbul Asliye 7. Ceza hâkimliği katında itiraz etti. Bu itiraza göre: Ahmet Muşlunun beyanında hilâfı hakikat hususlar varsa bunlar sadece kendisini ilzam edermiş. Tekzibi istenen yazı da T.İ.P nin hükmi şahsiyetine taallûk etmiyormuş. sosyal müessese ve dâvalarımızı inkâr eden bu adamların tekzibi de neşredilirse memleketin hali ne olurmuş...

4 — İstanbul Asliye 7. Asliye ceza mahkemesi 18.1.1963 günü Yeni İstanbulun itirazını kesin olarak red ve tekzibin Yeni İstanbulun çıkacak ilk nüshasında neşrini emretmiştir. Bu kesin karar ancak 23.1.1963 günü Yeni İstanbul'un Yazı İşleri Müdürlüğüne tebliğ ettirilebilmiştir.

5 — Yeni İstanbul bu kesin karara rağmen tekzibi neşretmemiştir. Yeni İstanbul böylelikle bir kamu suçu iş...

6 — İstanbul C. Savcılığı Basın Bürosu bir ay kadar geçtikten sonra her ne kadar suç sabit ise de Af Kanunu çıktığından bahisle kamu dâvası açılamıyacağını bildiren 28.2.963 tarihli takipsizlik kararını verdi. Af kanunlarının, dünyanın her yerinde, tek ifinden evvelki devreler, özellikle af söylentisinin şüyu bulduğu tarihten önceki devreler için çıkarılması usul idi. Af Kanunu çıktığı güne kadar işlenen suçları kapsadı.

7 — Cezadan kurtulsa dahi Yeni İstanbul, yazdığı yalanı doğrulayan tekzibi basmalı idi. Yalan yazmak ve yalanın düzeltilmesi ile kamu yararına çıkması gerekli ve çok çok suçu ve cezayı kaldıran af kanununun ne ilgisi olabilirdi? Bir yalanı doğrulamak suç mu idi ki affedilmiyordu? İstanbul C Savcılığının takipsizlik kararına bu yönden Kocaeli Ağır Ceza mahkemesinde itiraz eden Türkiye İşçi Partisinin itirazına Kocaeli Ağır Ceza Mahkemesinden şu cevap geldi: (Suçun mahiyetine, vukuu tarihine, sanığın adli sicil kayıtlarına göre bazı suç ve cezaların affı hakkındaki 218 sayılı kanun şümulüne girdiğinden verilen karar doğru, itiraz yerinde görülmediğinden reddine 15 lira red harcının itiraz edenden tahliline..)

8 — Bu bir tek tekzibin macerasıdır Türkiye İşçi Partisi, hakkında ...

Amerika ve İngiltere'de şeker buhranı ve sebepleri

Amerika ve İngiltere'deki bakkallar ev kadınlarının hücumuna uğrayıncaya kadar; bu iki memleketteki «Şeker buhranı»nın şiddeti Dünya kamu oyunda gerektiği gibi yankılanmamıştı. Fakat, bakkallardaki şeker sandıkları ve çuvalları gözle—kaş arasında eriyip tükenince «şeker buhranını» duymayan kalmadı.

Toptan satış fiatlarını daima yakından izleyen ve dünyanın en bilinçli müstehliki olan İngiliz kadını; borsa fiyatlarının hızla yükselişi karşısında greken tedbiri almayı ihmâl etmemiş ve sık sık rastladığı bir borsa dalaveresinin aile bütçesine zarar vermesini önlemek için ihtiyacından fazla şekerini stok yoluna gitmiştir. Bir hafta içinde perakende satış fiyatlarının iki misline çıktığını gören Amerikalı kadınlar da ayni yolu seçmek mecburiyetini duymuşlardır. Amerika'da şeker fiyatlarının kırk yıldanberi böylesine yükseldiğine ilk defa şahit olan Amerikan kadınından da başka türlü davranması beklenemezdi. Her ne kadar tarım bakanı sık sık yayınladığı bildiride; «Ev kadınları stok yapma yoluna gitmezlerse şeker kıtlığı olmayacaktır Kıtlığı aksine davranan müstehlikler yaygın hale getireceklerdir» gibi sözlerle halkı soğukkanlı olmağa dâvet ediyorsa da netice alamıyordu

Gerçekten İngiltere ve Amerika ciddi bir şeker buhranı ile karşı karşıya bulunuyor. Endişenin esası; buhranın bugünden yarına eksilmeyip artması ihtimaline dayanıyor. Buhranın sebepleri ve sonuçları üzerinde bilgi edinmek ancak İngiliz basınını izlemekle mümkün. Bu olayla geniş çapta ilgilenen İngiliz basını meseleye ciddî olarak eğilmiş ve dünyanın şekere en düşkün İngiliz halkına buhranın gerçek sebeplerini çözüp göstermeğe çalışıyor. Amerikan basını ise, her vesile ile kullandığı Küba düşmanlığını bu defa da şeker buhranını bahane ederek kullanıyor. Kısaca; Amerikan halkının çektiği şeker sıkıntısının bütün kabahatını Küba'ya yükleyip işin içinden çıkmak eğilimini gösteriyor. Gerçi son buhranın Küba ile çok yakından ilgisi var. Fakat biricik sebep herhalde Küba değil; hele suçlu hiç değil.

Fakirlerde şeker yer

Dünya nüfusunun üçte ikisini içine alan gelişmemiş ve az gelişmiş ülkelerde İkinci dünya savaşına kadar şeker; bir lükstü. Ancak bu memleket zenginlerinin istihlâk ettiği bu kıymetli madde; bağımsızlık ve kalkınma gayretleriyle birlikte fakirlerin de ağızlarını tatlandırmağa başladı. Bütünüyle bir tarım ülkesi olan azgelişmişler. kalkınma gayretleri arasında şeker pancarı tarımına da yer vermiş ve bu ürünü işliyecek fabrikalarını da kurmuşlardı. Fakirlerin de şeker yemeğe başlaması dünya şeker istihsalinde gözle görülür bir gelişmeye sebeplik etmiştir.

1948 yılında 28.380.000 ton olan dünya şeker istihsali; onikl yıl sonra 1960 yılında 52.680.000 tona yükselmiştir. Şekerin 12 yılda iki misline yakın bir artış göstermesini sadece ananevi şeker müstahsili memleketlerin istihsallerinin artması ile izah etmek mümkün değildir. Bu hızlı artışın sebeplerinin başında; şeker pancarı tarımının bütün memleketlerde yaygınlaşması ve gittikçe artan bir şekilde yayılması gelmektedir. Bu artışa bakarak ihra-

teşikl eden memleketlerin alıcı bulmakta güçlük çektiği de söylenemez. Mahsulün en bol olduğu yıllarda bile şekere müşteri bulmak güç olmamıştır. Böyle yıllarda ucuzluyan şeker az gelişmiş ülkelerin sınırlarından bir ithal metaı olarak girme imkânını kazanmış ve ı... lâk alışkanlığı bu şekilde daha da yaygın ve devamlı hale gelmiştir. Dünya piyasalarındaki tekel ve kontrol duvarlarını yıkan bu durum; 1960 yılında Amerika'nın dünyanın en büyük şeker müstahsili bir memlekete uyguladığı iktisadî boykotla yeni bir döneme girmiştir.

Küba'nın, Sovyetler Birliği diğer sosyalist ülkeler ve Çin Halk Cumhuriyeti ile olan münasebetlerinin sıklaşması bu şeker alışverişinin kurulması ile başladı. Yıllık istihsali 6 milyon tona varan Küba şekeri, bu memleketler tarafından uzun vadeli anlaşmalarla bağlandı

Son buhranın sebepleri üzerinde duran Observer; fiyatların artışına Küba—Amerika münasebetleri açısından bakarak şöyle yorumluyor:

1 — Amerika'nın Castro'nun şekerini yasaklaması bütün batı piyasalarında, bir gün patlaması

Turhan TÜKEL

Küba İktisat Bakanı «Che» Gu avera bir devlet aflığını geziyor
— Amerika'lıların en çok kızd ığı adam —

Elde patlayan silâh

1960 yılında dünyanın en büyük şeker müstahsili Küba ile dünyanın en büyük şeker müstehliki Amerika'nın siyasî münasebetlerinin bozulması şeker buhranının sıfır noktasını teşkil etmiştir. Castro, Amerikanın bütün karşı koymalarına rağmen, tuttuğu kapitalist olmayan bir yolla kalkınmak eğiliminden vazgeçmeyince; o zaman Amerika'nın başında bulunan Eisenhower hükümeti çare olarak, iktisadî boykota başvurdu. Ve Küba şeker istihsalinin yarısının ve hatta bazı yıllar bütününün müşterisi olan Amerika, bu memleketten şeker almamağa karar verdi. Bu karar bazıları tarafından Castro'nun sonu olarak göründü. Gerçekten Amerika, kendi tutumuna karşı olan ve Küba gibi tek ürüne dayanan Güney Amerika ülkelerindeki pek çok liderleri bu yolla dize getirmişti. Castro için de sonuçun bundan başka olmıyacağının düşünülmesi normaldi. Fakat, Eisenhower'in bu kararına karşı ileri görüşlü bazı Amerikalılar ise boykotun muazzam bir hata olduğunu söylemekten geri durmadılar. Boykot ve ambargonun yapılandan çok yapana zarar getirdiğine dair tarihteki bir çok örnekleri sayıp döktüler. Ama olan olmuş Küba, bir ölüm — kalım mad-

muhakkak olan bir buhranı bekleme telâşını doğurdu. Bir buhran bekleme psikozu Batı piyasalarında şüpheli durumun sürüp gitmesi demek oldu.

2 — Amerika'nın Küba şeker piyasasından bir alıcı olarak çekilmesi Sovyetleri, ve Çin'i bu piyasaya büyük bir alıcı olarak girmelerine sebep oldu. Esasen Küba'dan sonra dünyanın en büyük şeker müstahsili olan Sovyetler Birliğinin bu şekeri bir gün herhangi bir piyasa oynamasında kullanılacağı beklendi durdu.

Gerçekten, Sovyetler ve Çin; önemli bir kısmı Kübadan olmak üzere şeker ithalâtını son iki yılda on misline çıkarmışlardı. Küba iktisat bakanı Che Guevara'pın dediği gibi Çin'linin kullandığı günlük şekerin bir kaşığının Küba'dan alınması, Amerikanın boykotunu çok hafifletebilirdi. Çin ise bu talebi yerine getirmiş ve Küba'dan yılda bir milyon ton şeker ithalâtına başlamıştı.

Küba boykotla başlıyan meselesini bu yolla çözerken Amerika mevcut ihtiyacını diğer güney Amerika memleketlerin kotalarına dağıtarak karşılamak yolunu tuttu. Ve Küba ile dost geçindiği süre; Amerikalı çiftçilere prim ödeyerek önlediği şeker pancarı ve kamışı e-

lsiana ve California'da şeker kamışı ekimini teşvik edecek tedbirler aldı.

Buhranın özel sebepleri

Dünya şeker piyasasındaki düzeni değiştiren ve uzun yılların bir sonucu olan gelişmenin 1963 yılında Amerika ve İngiltere piyasalarında bir buhran olarak ortaya çıkmasında; bu yıla rastlayan özel durumların da rolü büyük olmuştur. Bunların başında;

1 — Küba'nın yıllık istihsalinin dört milyona düşmüş olması gelmektedir. Oysa Küba'da bu yıl en yüksek mahsulün idrâk edileceği tahmin edilmiş. devamlı müşterilerin dışında bazı müşterilerle anlaşmalar bağlanmıştır. Bunların başında 1 milyon tonla Fas gelmektedir. Mahsul beklenenin üstünde değil altında olunca; Amerikan ve İngiliz pazarlarında fiyatlar otomatik olarak artmıştır.

2 — Küba'dan sonra Amerika'ya şeker veren müstahsillerden biri olan Dominik, Haiti ile siyasî bir çatışmaya düşmüştür. Silâhlı bir çatışmanın gün meselesi olduğu bu iki komşu ülkenin durumu da Amerikan şeker piyasasına beklenen menfi etkiyi yapmıştır.

3 — Amerikanın bu yıl şeker ithalâtını 600 bin ton arttırma kararı vermesi de fiyatları etkilemiştir. Mevcut ve eski yılların miktarını kısıtlıyan bir durumda alınan bu yeni arttırma kararının nasıl gerçekleşeceği hâlâ tartışma konusudur.

Daha çok İngiltereyi ilgilendiren sebeplerin başında: Dünya istihsalinin bu yıl bir milyon tondan fazla bir düşüklük göstermesidir. İngiltere, İngiliz Milletler Topluluğu için kurduğu düzenle, kendi ihtiyacının yüzde doksanını bu piyasadan yüzde onunu ise serbest piyasadan temin etmektedir. Dünya istihsalinin bir milyon tondan fazla düşüklük göstermesi ise serbest piyasayı 1/10 nisbetinde etkilemektedir. Ayrıca İngiliz Milletler Topluluğuna mensup memleketlerde de bu yıl istihsalin düşük olduğu söylenmektedir. Buna ilâve olarak Avustralya stoklarından 70 bin ton şeker bir kaza sonucunda yanmıştır. Bu Londra borsası için ayrı bir sürpriz olmuştur.

Kim kârlı çıkacak

Mevcut buhran gerek doğu gerek batı Avrupaya hiç bir şekilde olumsuz bir etki yapmamıştır. Özellikle Batı Avrupa, ihtiyacı olan şekeri bizzat istihsâl etmektedir. Son yıllarda ihtalâta mecbur olduğu bir miktarını da karşılamak için şeker pancarı ekim sahalarını yüzde 2 arttırmış bulunmaktadır. Buhranın olumlu sonuçlar doğuracağı memleketlerin başında; Amerikanın şekerini temin eden Güney Amerika ve Filipinler gelmektedir. Hawai adaları şeker müstahsili şirketlerin sadece son buhrandan 100 milyon dolar fazla kazanç sağladığı söylenmektedir.

Sovyetler Birliğinin 1961 ve 1962 yılında Kübadan 6 milyon ton şeker ithâl etmiş olduğu ve başka kaynaklardan elde ettiği stoklarda hesaplanırsa 10 milyon tonluk şekerin Sovyetlerin elinde olduğu söylenmektedir. Bu stoku elinden çıkarmak istediği takdirde Sovyetlerin buhrandan 500 milyon dolarlık bir kârla çıkacağı tahmin edilmektedir. Bunun yanı sıra küçük şeker müs-

Lambrakis'in öldürülmesi her yerde protesto edildi ve nümayişlere sebep oldu

YUNANİSTAN

Siyasî cinayetler gerçekleri yansıtır

MİLLETVEKİLİ LAMBRAKİS'İN ÖLDÜRÜLMESİ YUNAN DEMOKRASİSİNİN ARKA YÜZÜNÜ AYDINLATMIŞTIR.

Siyasi cinayetler, hiç bir devirde ve hiç bir rejimde kimse tarafından tasvip görmemiştir. Demokratik rejimlerde ise siyasî cinayetler; en sevilmeyen, en büyük düşman bilinen kimselere karşı bile işlense, kamu oyunda yapanı ya da yaptıranı büyük kayıplara uğratan iğrenç bir usul olarak kabul edilmiştir. Gangster çeteleri arasındaki sonu bilinmeyen bu metodun yaygınlaşması toplumlarda devamlı huzursuzluğun ve seri cinayetlerin kaynağı olmuştur.

Balkanlar'da, komitacıların başvurdukları ve artık tarihe karıştığı sanılan «rakibi vur durtmak»; geçen hafta Selânik'te bir defa daha hortlatılmıştır. Günümüze uygun ve bir trafik kazası imiş gibi işlenen cinayet bütün Yunanistan'da ve demokrasi ile yönetilen ülkelerde büyük bir infial uyandırmıştır. Ve bu tepkileri ndaha genişleyip devam edeceği açıktır.

Geçen 22 Mayıs günü Selânikte yapılan «Nükleer Silâhsızlanma ve Barış Derneği»nin bir toplantısından çıktıktan sonra üzerine hızla gelen bir motosikletin altında kalan EDA partisinden milletvekili Dr. Yorgi Lambrakis; ağır yaralı olarak hastahaneye kaldırıldı ve koma durumundan çıkamıyarak öldü. Motosikletli kaatilin yapacağı cinayeti önceden haber verdiği bir tanık ise adliyeye gelirken kafasına yediği bir darbe ile hafızasını kaybetti. Yani tam bir teşkilât eseri olan cinayet tanıksız bırakıldı.

Solcu milletvekilinin cenazesi binlerce polisin seferber olduğu bir törenle kaldırıldı. İğrenç olayın kızdırdığı kütleler Karamanlis hükûmetinin gevşekliğini telin etti.

Lambrakis'in ölümü neyi halletmiştir?

Belki ancak şöyle bir cevap olmuştur: Lambrakis ve partisinin tutumunda olanların sonu budur. Yani kanunsuz ve mahkemesiz sokak ortasında öldürülmek Yani; «Canınızdan bezmedinizse, bir Lambrakis tutumu takınmayın» Bu cevap ise, cevapların en iğrenci en yüz kızartıcı olanıdır.

Bu demokrasi düşmanlığından daha da ötede bir davranısın eseri; insanlık ve barış düşmanlığıdır. Solcu milletvekilinin «Nükleer Silâhsızlanma ve Barış Derneği»nden çıkarken öldürülmesinin bir anlamı olsa gerektir.

Yunanistan demokrasisinin İkinci Dünya Savaşından bu yana güçlükler içinde bulunduğu, son seçimlerin baskı altında ve hileli yapıldığı inkâr kabul etmez bir gerçek. Nazilere karşı çarpışmış pek çok millî kahramanın hâlâ hapislerde ve toplama kamplarında bulunduğu gizlenmiyecek kadar açıkta. Savaş sonrası Amerika'dan alınan 3,5 milyar dolarla hâkim sınıfların kurduğu demokrasi yıllar sonra insanların sokak ortasında öldürüldüğü bir çizgiye kadar dayanmıştır.

AMERİKA

Dış yardımda büyük indirim yapılıyor

KENNEDY'NİN İSTEDİĞİ 4.900 MİLYON DOLAR 4 MİLYARA İNDİRİLDİ.

Kennedy'nin 1964 yılı için istediği 4.900 milyon dolarlık dış yardım tahsisatının 4 milyar dolara indirileceği anlaşılıyor. Yardımın miktarı yanında yardımın dağılışı da önemli değişiklik gösterecek. Bu konuda açıklama yapan İstişare Komitesi Başkanı General Lucius Clay, Senato özel komisyonunda verdiği izahatta; istenilen yardımın önce 4.300 milyon dolara düşürüldüğü daha sonra bu miktarın da 4 milyara indirildiğini açıklamıştır.

Yardımın dağılışında Amerika, Afrika ve doğu blokundan Yugoslavya ve Polonya'ya bazı öncelikler tanımaktadır. Genç Afrika devletlerinin, bağımsızlığın getirdiği güçlükleri kapitalist bir yolun dışında aramağa başlaması Amerikayı endişelendirmiş o l s a gerektir. Bütün Afrika kıtasına yayılan kapitalist olmayan bir yol aramak eğilimi; kalkınma için hâlâ kapitalist yolların geçerli olduğunu ispat ederek giderilmeğe çalışılmaktadır.

Clay: «Yardım yapılacak Afrika memleketlerini daha dikkatli seçmeğe mecburuz. Özellikle bir zamanlar Fransa'nın ve İngiltere'nin sömürgesi olan bölgeler halkının kalkınmasına yardımda bulunmak zorundayız» demekle, kimlerin Amerikan yardımından yararlanacağını göstermiş bulunuyor. Afrika'daki eski İngiliz ve Fransız sömürgelerinin ise Afrika birliğinde baş rolü oynadığı ve çoğunun sosyalist bir yol dediği bilinmektedir.

Birer Komünist partisi yönetiminde olan Yugoslavya ve Polonya'nın Amerikan yardımından istifade etmesi tezadını ise Dışişleri Bakanının Avrupa işlerindeki yardımcısı William Tyler şöyle açıklıyor: Bu iki memleket gerçi komünist yönetimi altındadır. Fakat diğerlerine bakarak Batı'ya eğilimli bir durumları vardır. Bunların büsbütün komünist bloku içinde erimemesi için, yardım almaları gerekir. «Demek Amerika Afrikada kapitalist olmayan bir yolun denenmesine engel olmağa çalışırken; Avrupa'da komünist rejim altında bulunan fakat batıya karşı bazı bağları bulunan iki ülkeye yardımda mahzur görülmemektedir. Oysa Kruşçev Yugoslavya'daki sosyalist uygulama için şu espriyi yapmaktadır: «Tito yoldaş Amerikan doları ile sosyalizmi kurmak ustalığını göstermiş sayılı komünistlerden biridir.» Bu iki niyet karşılaştırıldığında sonunda birinin yanıldığı meydana çıkacak. Acaba Amerikalılar mı yoksa Kruşçev mi kendini aldatmaktadır. Yani dolar sosyalist bir gidişi yolundan çevirir mi y o k s a sosyalist bir rejimin kurulmasına yardımcı olabilir mi?

Amerikada ırkçılarla savaş

Amerikanın güney eyaletlerinde başlayan ve bütün Amerika'ya yayılan zencilerin insan hakları savaşı geçen hafta da aralıksız devam etti. Federal hükûmeti de işi uzatmadan bu mücadele havası içinde Amerikan toplumunun bu kanserini çözmeğe çalışıyor. Şimdi mücadele eyaletlerin ırkçı kurumları ile federal kurumlar arasında cereyan ediyor. Zencilerin haklarını tanır şekilde alınan federal hükûmet ve mahkeme kararlarını eyalet valileri ve mahkemeleri tanımıyor. Bu çatışmada federal hükûmetin kararlarını destekleyen zenciler kendilerine tanınan hakları hemen kullanıyor ve karşılarına çıkan ırkçı beyazlarla savaşmaktan geri durmuyorlar.

Meseleyi dışişleri açısından ele alan Dean Rusk ise; ırk ayrımının Amerikanın dış işlerine büyük kayıplar verdirdiğini ve özellikle Afrikalı genç devletler yanında Amerikanın itibarını arttırmakta büyük güçlük çekildiğini belirtiyor.

Sovyetlerin teklifi ve Batının mukabelesi

Sovyetler Birliği Hükûmeti, Amerika Birleşik Devletlerine gönderdiği bir nota ile «Akdeniz'de nükleer silâhlardan tecrit edilmiş bir bölge kurulmasını teklif etmiştir. Bu nota ile aynı mealde notalar, aynı gün İngiltere, Fransa, İtalya, Türkiye, Yunanistan, Cezayir, İsrail, Kıbrıs, Lübnan, Libya Fas, Mısır, Suriye ve İspanya'ya gönderilmiştir.

Notada «Amerika'nın polaris füzeleri ile mücehhez denizaltılarını Akdeniz'de üslendirmesi ile ilgili olarak bu notanın gönderildiği» tasrih edilmekte ve şunlar ilâve edilmektedir: «Diğer devletlerin de teahhüt edecekleri düşüncesi ile Sovyet hükûmeti Akdeniz'de nükleer silâhlar ve bunların kullanılması ile ilgili donanımları üslendirmemeyi teahhüt etmeye hazırdır. Bu bölge, nükleer silâh ve füzelerden tecrit edilmiş bir bölge ilân edildiği takdirde, Sovyetler Birliği Amerika Birleşik Devletleri ile müştereken herhangi bir çatışma halinde Akdeniz Bölgesini nükleer silâhların uygulanacağı sahanın dışında tutmak hususunda güvenilir garantiler verebilecektir. Amerika Birleşik Devletleri ile müttefikleri, nükleer silâh ve füzelerin yeni bölgelere yayılmasına meydan vermekle, silâhsızlanmanın gerçekleşmesi alanındaki engelleri arttırmaktadırlar. Akdeniz'de bir bölgenin nükleer silâhlardan tecrit edilmiş bir bölge ilân edilmesi, milletler arası gerginliğin azalmasına geniş çapta yardımda bulunacaktır.»

Amerika'nın bu notaya cevabı «menfi» olmuştur. Amerika Dışişleri Bakanlığı, bu Sovyet teklifini «propaganda» olarak vasıflandırmış ve reddetmiştir. Bakanlık sözcüsü, notanın Sovyetler Birliği'nin her Nato toplantısı arefesinde giriştiği propaganda hareketlerinin tipik bir misali olduğunu söylemiş ve şöyle demiştir. «Nato üyelerini mütemadiyen nükleer silâhlarla tehdit eden Sovyetler Birliği, kendisine karşı Nato'nun en tesirli mukabil silâhı olan Akdeniz'deki nükleer denizaltılarımızı çekmemizi teklif ediyor»

Bu beyanlar hakkında ne düşündüğü sorulan Sovyetler... mektedir — bu soruya şu kısa cevabı vermiştir: «Amerika Birleşik Devletleri ile şimdilik münakaşaya girmek istemem.»

Bu dil münakaşası bir tarafa, Nato Bakanlar Konseyi, Ottava'da yaptığı toplantıda bu Sovyet teklifine tam aksi bir cevap, fiili bir cevap vermiştir. Konsey «İngiliz bombardıman uçakları, üç Amerikan Polaris denizaltısı ve Nato ittifakının diğer sekiz üyesinin nükleer silâh taşıyabilen uçaklarından kurulu müttefiklerarası bir nükleer vurucu kuvvet meydana getirilmesini kabul etmiştir. «Toplantıda hazır bulunan Fransa Dışişleri Bakanı Couve de Murville «Nato'nun nükleer yapısının yeniden teşkilâtlandırılmasına Fransa'nın bir itirazı olmadığını» beyan etmiştir.

Bu vurucu nükleer Nato kuvveti bahsinde baş rol görünüşe göre İngiltere'ye düşmektedir. Resmi İngiliz kaynaklarından verilen bilgilere göre İngiltere'nin (V) sınıfı bombardıman uçaklarının Nato'nun emrine tahsisi mânâsını taşıyan bu kararın İngiltere nazarında önemi çok büyüktür. Çünkü İngiltere bu silâhın imâli, bakımı, ve tekamülü için on yılda bir milyar İngiliz lirası sarfetmiştir.

Ne oluyor? İngiltere Avrupa savunmasında rolünü ve mevkiini mi değiştiriyor? Dışişleri Bakanı Lord Home, Konsey toplantı arefesinde Canadian Clup'un yemeğinde İngiliz politikası hakkında şunları söylemişti: «Politikamız şudur: İngiltere'nin Kuzey Atlantik Paktı emrine vereceği nükleer silâhların kullanılmasında son söz sahibi olması ve Amerika'nın Atlantik topluluğu içinde Avrupa'nın bir ortağı olarak kalması»

İngiliz Dışişleri Bakanını bu sözleri dikkatle okunmalı ve mânâsı iyi anlaşılmalıdır. Bizce Lord Home, uzun bir sabırdan sonra «Baklayı ağzından çıkarmıştır.»

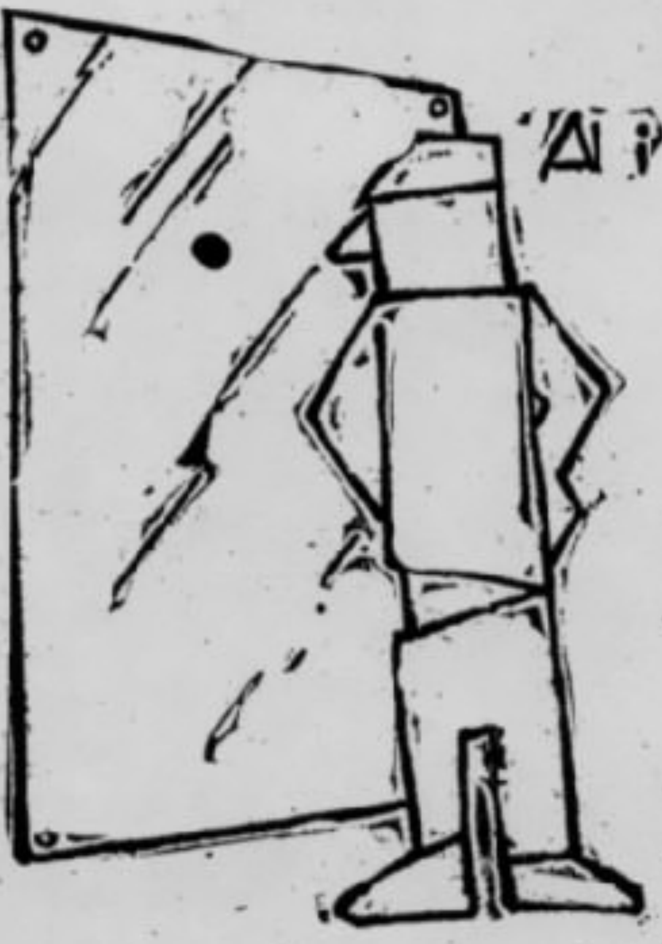
Her ne ise... Sovyetler Birliğinin teklifine Nato Konseyi'nin verdiği bu cevap, milletler arası gerginliği hafifletecek bir unsur değildir. Şimdi bu alanda yeni bir «Bekleme» devri açılmış bulunuyor. Dileriz ki bu beklemenin sonu hayra çıksın.

Fas'ta ilk seçim yapıldı

Fas tarihinde ilk seçim geçen hafta yapıldı. Fransız yönetiminden çıktıktan sonra Kral V. Muhammet'in ve onun ölümünden sonra oğlu II. Hasan'ın mutlâkiyet idâresi altına giren Fas, geçen Aralık ayında bir referandumla kabul edilen yeni bir Anayasa ile meşruti bir krallık olmuştu. Anayasanın öngördüğü seçimler geçen hafta üç büyük parti arasında yapıldı. II. Hasanın himayesinde gelişen «Anayasa Kurumlarını Koruma Cephesi» seçimleri önde bitirmiş fakat beklenilen büyük kazancı sağlıyamamıştır. «Kralın Partisi» diye anılan bu parti 144 sandalyenin 69'nu kazanmıştır. Bundan sonra Fas'ın bağımsızlığı için uzun yıllar savaşan İstiklâl Partisi 41 sandalye kazanmıştır. Memlekette kurulan çok partili demokrasi düzeninin sol kanadını temsil eden Halk Kuvvetleri ise 28 sandalye elde etmiştir. Fas'ta, diğer az gelişmiş ülkelerin tek partili demokrasi deneyleri yanısıra yapılan bu çok partili denemenin nasıl bir sonuç vereceği, bilhassa Araplar arasında, merakla izlenecektir.

Kenyatta Kenyanın ilk Başbakanı

Kenya kurtuluşunun sembolü Jomo Kenyatta nihayet hakettiği mevkii aldı: Kenya Başbakanı oldu. Uzun hapis ve sürgün yıllarından sonra, demokratik bir şekilde yapılan seçimleri kazanacağı önceden belli olan, Kenyatta ilk

Özgür bir sinema için

Baykam SEZER

Türkiye'de sinemanın yarım yüzyılı aşkın bir geçmişi var. Bütün ömrü boyunca, üzerinde düşünmek tasasına düşmüş bir kişiyi bile doyurabilmiş mi, bilinmez. Ancak özellikle son yıllarda yapılan yüklenmeler yoğunlaşmış, bu yoğunlaşmanın yanında Türk sineması belli belirsiz bir biçim, bir öz kazanmıştır.

Bütün bunlara rağmen iyi bir sinemaya varılmış değil. Acısı, iyi sinema nedir, bu ortaya konmadı. «İyi sinema» sözü bir tılsım, herkes iyi sinema adına bir takım sözler öne sürüyor. Önce iyi sinemadan ne anlıyoruz, onu koyalım ortaya. Belirsizlikler içinde gereksiz yakınlaşmaları kaldıralım ortadan. İyi sinema adına ne yeryüzünün en gerici kimseleriyle eş şeyleri söylemeye isteğim var, ne de gericiyi ilericiyi ayıramayan bir sinema anlayışından bir başarı beklenebilir.

Sinemamız bugüne kadar üzerine söz etmiş bütün kişilerin çatmalarına konu olmuş, ancak bütün bu yüklenmeler öncelikle göz önüne alınması gereken durum (Türkiye'nin tarihsel koşulları) unutulduğu için cılız, cansız, yararsız kalmaktan öteye geçememiştir. İyi sinema bilinmez bir nesneyken gelenin gidenin Türk sinemasına çatmasına şaşmamak gerek. Bu yalnız sinemamıza özgü bir olay değil. Mutlu bir azınlığın dışında kimse yurdumuzda olup bitenlerden hoşnut değil. Aydın kalabalığı da bu hoşnutsuzların arasında. Toplumumuz herkesi olduğu gibi aydınlarımızı da doyurmaktan uzak. Toplumdaki çatışmalar gittikçe yurddaşın omuzuna yüklenirken halk kımıldanışları oldukça cılız kaldı. Kımıldanışların cılızlığı yanında koşullar yeni bir düzene gebe. Bu durum aydınları halktan kopuk, tek başlarına çıkmazları çözümleyebilecekleri saplantısına sürükledi. Aydının sınırlı, hiç bir alanda yeni bir çözüm getiremeyen tasaları toplumun ana tasaları olarak gösterildi. Aydınlar tasalandı, toplum kötülendi. Bazıları işbaşına geldiler, bu kez öbür aydınlar yakınmaya başladılar.

Oysa, sadece kötüye karşı olmak ne doğruyu bulmak, ne de bu doğruyu gerçekleştirebilmektir. Sinema toplumsal bir olaydır. Sinemamızın gelişmesi toplumdan ayrı olmayacağı gibi sinemada uygulayabileceğimiz yargı ve değerleri ancak toplumumuzda bulabiliriz. Ayrıca toplumumuz, içinde bulunduğu sıkıntı ve çıkmazlarda herhangi başka yol arama deneylerine dayanmaz. Bütün bir toplumu günlük yaşayışına kadar öncelikle ilgilendiren ana sorunun karşısında sinema da bu işte kendine düşeni yapmakla görevlidir.

Toplumumuzda güzel ve aydınlık nedir? Toplumumuza aydınlık gelecekleri ancak işçi sınıfı, işçi-köylü kaynaşması getirebilir. Bugün iyi sinema tekerlemelerini bırakıp emekten yanamıyız, değil miyiz onu söylememiz, gökyüzünde gezinmeleri bırakıp ayağımızı yere basmamız gerek.

İyi sinema bir takım kafa denklemleriyle değil, toplumsal güçlerle olan ilintilerinden, ilerici güce olan dayanaşmasından doğar. Türkiye'nin bugünkü koşulları tutumunu açıkça çizmemiş, kavgaya katılmayan bir sinemaya iyi dememize izin vermiyor.

Sinemamız eleştirilirken unutulan ana sorun sinemamızın bütünüyle prodüktör ve işletmecilerin gözetlemesinde olduğudur. Prodüktörlere çatılmadı değil ama konu kişisel yetersizlikler olarak kondu ortaya. Prodüktörlerin bilgisiz, kafasız olduğu söylendi. Prodüktörün kafalısı iyi iş filmi yapar, sinemamızın hastalığı burda değil. Prodüktörlerimizin giriştikleri çoğu işleri başaramadıkları yalnış değil, ancak başardıkları an elimize kötü sinemanın yaldızlı örneklerinden başka bir şey geçmez.

Prodüktörlerin buncasına gözetlemesindeki sinemamız prodüktörlerin geldiği toplum katlarının bütün izlerini taşımaktadır. Sinemamızın çıkmazı bu toplum katının çıkmazıdır. Konular onların düşleri, filmlerdeki sapıklıklar onların sapıklıklarıdır. «Anadolu böyle istiyor» sözü vardır. Büyük bir aldatmacadır bu. Kandırılmış Anadolu'yu bu işten sorumlu tutmak prodüktörün çıkarlarını Anadolu'yu kandırarak ayakta tuttuğunu ağzıyla söylemesinden başka bir şey değildir Aydının da işine geliyor bu suçlama, Anadolu anlamıyor onları, onlar toplumumuza göre çok ileri.

Sinemamız bir sınıf sinemasıdır. Bu çıkmazdan sinemamızı kurtarmak için devletleştirme düşünülebilir. Bu da çıkar yol değil. Unutmamalı ki, devletcilik yurdumuzda özel teşebbüsü daha zengin etmek aracından başka bir şey değildir. Öteyandan Sansür kurumunun durumuna bakın, devletin sinemadan ne anladığını görürsünüz. Sinema devletleşse bile hakim sınıfların sözcüsü olarak kalır. Sinemayı devletleştirme kavgası devleti halkçı, demokrat bünyeye kavuşturma kavgasından ayrılamaz. Bir öncelik gözetilirse iyi sinemaya susuz herkesin başta gerçek demokrasiyi kurma çabasına katılması gerek. Bu cabayı başarıya ulaştıramamış bir toplumun iyi bir sinemaya kavuşması çok güç. Söylediğimiz gibi sinemamızın çıkmazı toplumumuzun çıkmazıdır. Sinema roman, şiire karşıt toplumsal gelişmeye sıkı sıkıya bağlıdır. Sinemada toplumsal güçler işin içine katılmadan bir başarı beklemek çok zor. Ayrıca böyle bir başarı olsa bile bu tek örnek olarak kalacak, hiç bir meseleyi çözmeyecektir. Bu yüzden ne kişisel başarılarla uzun uzun ilgilenmek ne de bazı kişilere bel bağlamak doğru olmasa gerek.

Sinemamızın bu koşulları karşısında iyi sinemanın gelişebileceği alan alışılagelen çizginin dışındaki sinemadır.

Gerçekcilik, gerçeğin bütün anlamını kavrayan dünya görüşüyle bir gitmelidir. Günümüzün bütün kavramlarını ortaya koyan görüş ise bilimsel sosyalizmdir. Gerçeğin, tarihin gidiş yönünü kavramış sinema budur ancak.

Günlük yaşayışımız, gerçek bizi tutum almaya götürmüşlerdir. Sinema yaşantımızı genişletmek, zenginleştirmek istiyorsa bu tutumu daha da sağlamlaştırmak, günlük dövüşe ışık tutmak görevindedir. Sinemanın dar çerçevesinde soru getirip, soruyu o çerçevenin içinde hallediveren, seyirciye boş bir boşanma, rahatlık getiren sinema yerine getirdiği soruları bize yaşayışımızda da duyurabilen, çözümü seyirciye yaşantıda olduğunu gösteren, tedirgin edici tutum almaya sürükleyen sinemayı bekliyoruz.

Çabamız açık saçık ne dediği belli, toplumcu bir sinema içindir.

Böyle bir sinemanın çabadı iyi bir topluma kavuşma çabasından ayrı değildir. Aydın toplumsal yeri bakımından iyi sinemaya giden yol seçiminde çoğu sıra yanılmaktadır. Toplumdaki gelişmeyi sağlayan, geleceklerin sorumlusu gücü seçmekte yanılmış aydının sinema alanında başarı gösterebileceğini sanmak budalalıktır. Ayrıca bu aydınların çabaları boş, cansız birer çaba olmaktan öteye gidemez.

Türkiye'nin geleceği emeğin çevresinde birleşmiş halkımızın olacaktır. Geleceğin sineması da toplumcu sineması olacaktır.

— Ali sana Sosyal Adalet..

Haftanın olayları

GAZİANTEPTE BİR TEVKİF OLAYININ İÇ YÜZÜ

Geçtiğimiz hafta Pazartesi günü saat 9 sıralarında Gaziantep Emniyet Birinci Şubeden iki polis Elbehan semtinde bir eve baskın yaptı. Ev alt — üst edilircesine arandı.

Bir gün önce Emniyet Müdürlüğüne bir ihbar yapılmış, Bayındırlık Müdürlüğü Su İşlerinde Tekniker Nuzhet İdemen adlı kişinin Komünist olduğu iddia edilmişti. İhbar, İlâhiyet Fakültesi mezunu ve Nurculara sempatisi olduğu söylenen Emniyet Müdürü Salih Urgancıoğlu tarafından önemle ele alındı, şiyasi polis derhâl harekete geçirildi. Nuzhet İdemen daireye gitmek üzere evinden ayrıldığı sırada yolda yakalandı. Polisler, Nushet İdemen'i büyük bir gizlilik içinde Emniyete getirdiler ve Birinci Şube'ye kapattılar

Olayın nedeni:

Olay çevrede duyulur duyulmaz yankılar uyandırdı. Ama Nuzhet İdemen'i yakından tanıyanlar böyle bir ihbarın boş çıkacağı ınancıyla gelişmeyi beklediler.

Tek suçu: ateşli, yurt ve dünya meseleleriyle ilgilenmek olan İdemen'in Asliye Ceza yargıçlığına verdiği dilekçeyi okudular. Dilekçe, ilk bakışta Komünistlik isnadının Nurculuğu ile tanınanlardan geldiğini gösteriyordu. Nuzhet İdemen, dairedeki arkadaşları Sakıp Öztüzün, Ali Koçak ve Orhan Saatçıgil adındaki kişilerle günlük olaylar üzerinde tartışırdı. Örnek olarak feza yarışında Rusya'nın önde gittiğini söylemişti. Bu gerçek Başkan Kennedy tarafından da açıklanmış ve hattâ Rusya'nın başarısı tebrik edilmişti. Bu sözler Sakıp Öztüzün ile diğer iki arkadaşı üzerinde tepki yaratmış, soluğu doğruca Emniyet Müdürlüğünde almışlardı.

Masum bir görüş

Karşısındakileri hür fikirli diye kabul eden Nushet İdemen bir defaki konuşmalarında da kadının sosyalist toplumundaki yerinden söz açmıştı. İdemen bu konuda şöyle diyordu:

«Bugünkü toplumda kadın, erkeğin baskısı altındadır. 60 - 70 yaşındaki bir sermayedar yüzbinlerine güvenerek 17 yaşındaki bir kızı satın alabilmektedir. Oysa kadın iktisadi hürriyetine kavuşabilse, böyle iğrençlikler olmaz. Şu katı bir gerçektir ki, kapitalist ülkelerde evlenmelerin hemen tamamı iktisadi olmaktadır. Kadın âdeta para gücüyle satın alınmakta, evlilikte esas olan anlaşma ve aşk düşünülmemektedir.»

Gerçekler

İhbarcılar buna karşılık pek bayatlamış bir safsatayı, sosyalist ülkelerde kadının müşterek olduğu ve erkeğin istediği kadınla yatabileceği saçmasını ileri sürmüşlerdi.

Oysa, sosyalizm herşeyden önce bir ahlâk düzeni olarak, kadının genel olması gibi bir saçmalığı kabul etmemişti. Tersine; sosyalist toplumda genel ev olmadığı gibi fuhuş ta yoktu. Çünkü belirli yaşa gelen kadın ve erkek, anlaşabileceği karşı cinsiyle normal yollardan birleşiyor ve yuvasını kuruyordu.

Fakat olayın başka bir yönü de vardı. T.İ.P.'nin üyesi Nushet İdemen, 12 Mayıs 1963 günü Gaziantep'te yapılan Türkiye İşçi Partisi Genel İdâre Kurulu toplantısını baltalamak amacıyla, gericiler ve toprak ağalarının Adanadan gönderdikleri mâsum kişilerin düzenledikleri nümayişin Emniyetçe himaye görmesinden heyecanlanarak Emniyet Müdürü ile tartışmıştı. Nümayişin kanunsuz olduğunu, dağıtılması gerektiğini söylemişti. Buna karşılık ise, İlâhiyet Fakültesi mezunu ve Nurculara yakın olduğu söylenen Emniyet Müdürü Salih Urgancıoğlu, nümayişçileri dağıtmak bir yana, iki TİP.'liyi bir kaç saat nezarette tutmağa cür'et etmişti.

Anlaşılan, T.İ.P.nin Gaziantep'te kısa zamanda büyük gelişme göstermesi bazı çevrelerin midelerini bulandırıyordu. Bu yüzden üç-dört kişi bir araya getiriliyor, düzme ihbarlarla T.İ.P. lileri sindirme yolu tutuluyordu. Ne var ki, bu çıkar bir yol değildi. Baskı, sindirme politikası tutmıyacak, ihbarcılar ve tertipçilerin başları önlerine düşecekti.

Orhan Elmas

Cemal AKIN

Çile çekmiş rejisör

Yurt gerçeklerine inmeye çalışan genç rejisörlerle Türk sineması yavaş ta olsa aydınlığa doğru gitmekte Sinema seyircisi iyi ve kötü fil ayırdetmekte küçümsenmeyecek gelişmeler kaydetti lerici rejisörlerin dayanışmaları ilei bu gelişme daha çok hızlanacak v halk kimin kendisinden yana olduğunu yakın gelecekte anlayacaktır. Bu gelişme bazı sömürücü grupları bir hayli telaşa düşürmüş bulunuyor. Köprü başlarını tutanlar bu şuurlanmayı ve çalışmaları kösteklemek için ellerinden geleni yapıyorlar. Fakat sosyal gelişmenin önüne kimse set çekemiyecektir.

Orhan Elmas, «Kanlı Firar»daki çıkışından sonra, toplumsal konulara değinen başka bir film daha yapmış değildir. Ama, bu yıl BE - YA FİLM adına anlaştığı bir «Duvarların Ötesi» var ki, yaşayışları, yasaların gereği olarak bir noktada son bulacak beş tutuklunun serüvenini canlandıracaktır. «Etiyle, kanıyla; bu topraklarda sömürücülerin kurdukları ağda yaşıyan bizim insanlarımızın, bizim dertlerimizi seyredeceğiz. «Bugüne değin; insana, tabiata ve gerçeklere dair sözler etmek istedim. Bunlar, yüreğimde ta ötedenberi yaşar. Ne var ki, Türk sinemasının başıbozuk durumu, bu fırsatı insana kolay kolay vermiyor. İnsana, doğaya ve toplumsal gerçeklere dair sözünüz varsa, bunu sinemayla yansıtmak için ancak perde arkası oyunlara girmek zorundayız. Perde arkası...» diyen Orhan Elmas, «Duvarların Ötesi» nin gecikmesi için de: «Piyes ve onaylanmış senaryosunu BE - YA FİLME aldırmama ve sürekli üstelemelerime karşılık, film aylardan sonra ancak Haziranda çekilebilecek. Bunun nedenleri çok... BE-YA FİLM «Bi: Bahar Akşamı» gibi filmleri bana yaptırmayı öne sürerken, herhalde güçlü kırudaki filmleri başkalarına vermeyi uygun buluyordu

Türk sinemasında bugün maalesef perde arkası oyunları sürüp gitmektedir ve bu oyunlara gelmiyen bu alanda nefes alamamaktadır.

Böyle olmasaydı, yıllardır Türk sinemasının köprü başlarını tutmuş ünlü kişiler yalnız birkaç kişi mi olurdu?... Türk sinemasının geleceği sadece bunların ellerinde mi olmalıydı? Duygulu, ölçülü dediğimiz ve aslında duygularını önemsiz yıldızlarla paylaşan, yıllardır kendilerini tekrarlamaktan başka hiç bir şey yapmamış olan bu kişiler nasıl alt edilecektir?» Anlatmak istediğim, kuvvetli ekipleriyle çalışan ve yeni arkadaşların doğmasına meydan vermiyen o ünlü kişilerimiz bence Türk sinemasına büyük zararlar vermektedirler. «Duvarların Ötesi» nin aylarca tozlu raflarda kalmasına bu geri zihniyet sebep olmuştu. Nusret İkbal, inandığım ve sırtım gözlerimi yumarak dayadığım tek prodüktördür. Onu istismar edenlere sözüm: «Türk sineması adına, sizler yanlış yoldasınız» Köprü başlarını tutanlar, er - geç çözüleceklerdir. Aramızda yeni arkadaşları taptaze memleketçi duygulariyle göreceğiz. Bunun için sinema seyircimize düşen vazife; kötü filmlere ve yapıcılarına boykot etmektir Bunu da yavaş yavaş görüyoruz... Türk sinemasını; memleketçi, gerçekçi insanlarımızın sorunlarına inen genç kuşak rejisörleri mutlu aydınlığa götürecekler, götüreceğiz... O kadar kararnsar değilim ben...» diyerek, yapmak istediğini belirtmiş olmaktadır.

Orhan Elmas'ın kimliği

1927 de İstanbulda doğan genç rejisör, Lisenin son sınıfından ayrılmak zorunda kalmış ve sokaklara atılmıştır.

Babası çevirici olan Orhan Elmasın mutlu bir çocukluk yaşamı vardır. Ama, ne yazık ki bu mutlu yaşam, çok sürmemiştir. Daha on dört on beş yasındayken, toplumun ezici silindirinden geçen Elmas bir buçuk yıl «Güzel Sanatlar Akademisi» ne gitmiş, oradan da ayrılarak; tezgâhtarlık, vitrin ve dergi ressamlığına başlamıştır. Atılganlığı ve girişken oluşuyla - sırasıyla «Çiçek», «Hollywood'un Sesi» «Sinema - Magazin», «Yelpaze» dergilerinde sinema eleştirmeleri yapmış ve bu yayın dalarında uzun süre yazı işleri yönetmenliği yapmıştır. Son olarak «Gece Postası» gazetesinde yazı işleri sorumlusuyken, tiyatro oyunculuğuna geçerek, çok yönlü yaşamına renk vermiştir. 1934 te başlıyarak «Ses», «Küçük Sahne», «Maksim», «Avni Dilligil» «Muammer Karaca» tiyatrolarında çalışmıştır. Sinemaya geçişi de «figüranlık» la başlar. 1945 te başrollere geçen Elmas, 1954 e değin, bir çok filmde oynadıktan sonra, o yıl rejisörlüğe geçmiştir. «Üçüncü Kat Cinayeti» yle yönetimciliğe başlıyan Elmas, tam on dört filmde çalışmış, ama bunca kordeler arasında, ancak «Kanlı Firar» da söylemek istediklerini usulca fısıldayabilmiştir.

Orhan Elmasın babası ölünce, ilginç olaylarla zincirlenmiş bir toplum adamı ortaya çıkmıştır. Eve para getiremeyince kapı dışarı edilen delikanlı, park kanapelerinde yatmış, sabahçı kahvelerinde bitlenmiş. Tophane sokaklarında aç - açık gezmiş; ama bütün bunlar onu yıpratmak yerine olgunlaştırarak, gözü açık, gönlü bütün kafası işlek bir kimse yapmıştır. Çilelerden ders alan Elmas, elbette bu toplumun aynası olacaktı. Onun bundan bir yıl önceki şu sözleri hâlâ kulaklardadır ve Türk filmciliğinde bir şeyler yapmak isteyenlere aydınlık bir yol niteliğindedir: «Türk sineması ve sinema sanatçıları kendi dâvaları karşısında sorumsuzdurlar. Bizim insanımızın bizim dertlerimizi, bizim acılarımızı ve çilelerimizi, davranışlarımızı ve her şeyimizi anlatacak bir senarist bir rejisör yokluğu vardır Bu yokluğa sebep var olduğumuz halde kişiliklerimizle direnemiyerek, sansür denilen «sansar» yenilmemizdir. 1938 den bu yana; en ilkel maddeleriyle Türk sinemasının karşısına kara cübbeli ve umacı gibi dikilmiş olan sansür, kötü sonuçlar veren tutumuyla kişisel atılışları bile önlemektedir Kabul edilmiyen gerçekçi senaryolar, kesilen ve tamamen yasaklanan uyandırıcı filmler, gerçeği anlatmak isteyen yazar, rejisör ve film âmillerini korkutmuştur. Bu sansürün kaldırılması gerekir. Bundan sonra iyi bir sinema kanununa ihtiyaç olacaktır.

İşte o zaman, insanımızın dertlerini perdeye aktarabileceğiz. Yazar oyuncu, yönetici ve patron olarak her kesin kişiliği, gerçek kimliği o zaman çok iyi anlaşılacaktır. Kararsızlık içinde bulunan, geleceklerine güvenle bakmıyan yazar, oyuncu ve rejisörlerimiz verimli çalışmalar gösterecekler ve sinemamız, kültürü geniş, görüşü aydınlık, tutumu olumlu kişilerin elinde, çağdaş düzeye çıkacaktır.»

Bakalım «Duvarların Ötesi» nasıl bir film olacak?!... Orhan Elmas'a başarılar.

Orhan Elmas «Kanlı Firar» da söylemek istediklerini usulca fısıldayabildi

Sosyal Adalet'in Sanat ve Edebiyat sayfalarını gele cek sayılarda eleştirmen

Asım BEZIRCI

düzenleyecektir

MİLLÎ UYUTUM

Hüseyin KORKMAZGİL

Polatlı'da bir orta okul öğretmeni var, adı Mustafa Koç. Kurtuluş Savaşı'nın istediği gibi, 27 Mayıs Devrimi'nin istediği gibi bir öğretmen, bu Mustafa Koç. Ama, işte tedirginliği de buradan geliyor Mustafa Koç'un Devrimci olmak! Bu, suç mu? İmam - Hatip düzeni yakasına yapışır adamın, sürüm sürüm süründürür.

Kurtuluş Savaşı'ndan bu yana kırk bir yıl geçmiştir. Bu kırk bir yılda Millî Eğitim dâvamızın aldığı yol bir arpa boyu bile değildir. Bir adım ileri, üç adım geri... Başarılı üç - beş yılı çıkarsak, son yıllardan geriye koskocaman bir «Millî Uyutum» politikası kalır. Evet, bu halk eğitilmeğe değil, uyutulmağa çalışılmıştır. Demokrasiyi kendi suratına benzeten sömürücü sınıf, pedagog değil, demagog yetiştirmiştir. Bırakın 1950 den öncesini, 1950 den sonrası, vurguncu bir zümrenin, devlet güçüyle yönetimi elinden bırakmama çabasından başka nedir?

Doktor gelir hastaya, der ki «Şu, şu, şu ilâçları yutarsa düzelir». Doktor gider, bir şarlatan damlar hastanın başucuna, «Hayır» der, «vermeyin bu ilâçları! Hastanın karnını zehir zıkkımla doldurmayın. Cenabı Mevlâ ne takdir ettiyse, o olur. Hastayı rahat bırakın, eziyet etmeyin.» Ve ilâçlar, yüz numaraya atılır. Çünkü ev halkının bilgisi, görgüsü, korkusu, şarlatanın at oynatmasına çok elverişlidir. Daha kötüsü, doktorun ardından söğüp sayan bu ev halkı, şarlatanı tutup tepesine oturur. Ve şarlatan elini kolunu sallaya sallaya dolaşır sokaklarda:

— Beni istiyorlar, beni tutuyorlar, beni seviyorlar!

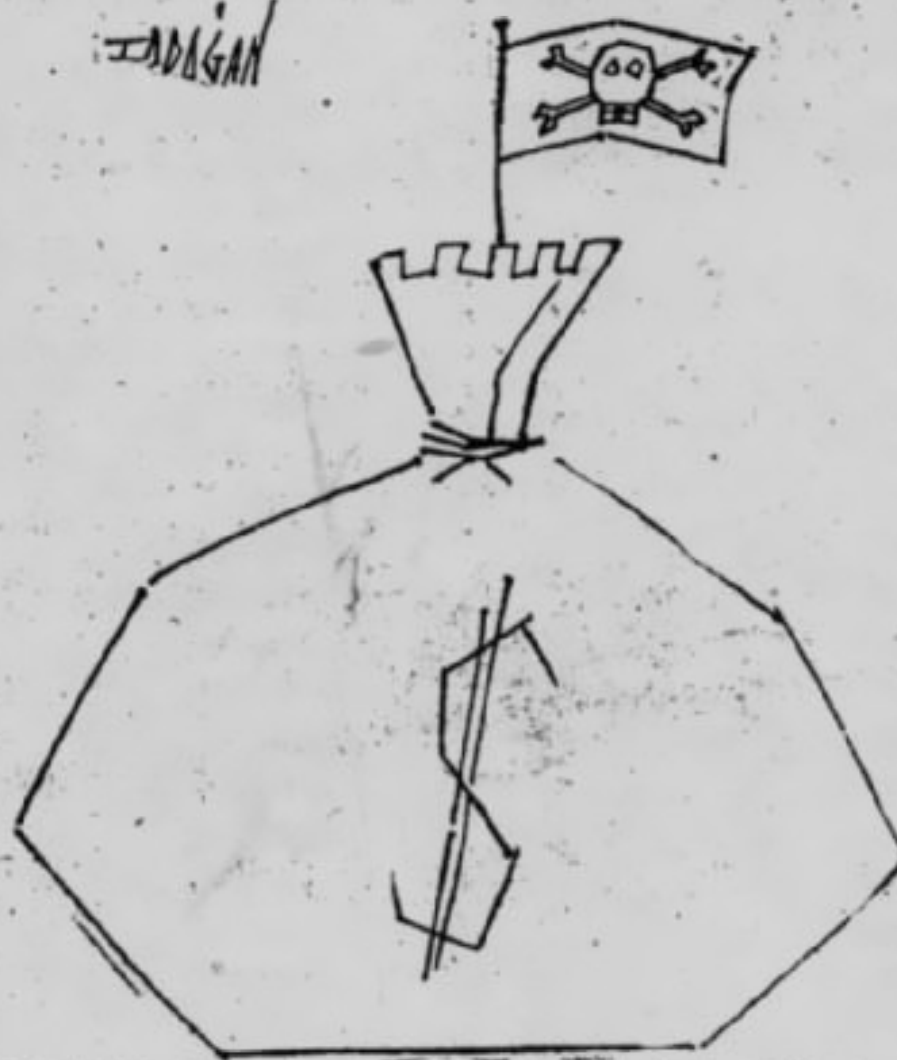
İşte yöneticiler bu silâhı kullanmışlardır. Nabza göre şerbet, sakala göre tarak budur. Halk böyle istiyor deyip, halkı, alışılmışın batağına çekmenin adına demokrasi demişlerdir. Yıllardır bu halkı, Millî Eğitim adı altında Millî Uyutma politikasiyle uyutmuşlardır.

Diyeceğim şu: Ortaokul öğretmeni Mustafa Koç, öğrencilerine, yıllık araştırma ödevi olarak 16 soru veriyor. Yurttaşlık Bilgisi dersiyle ilgili 16 soru... Öğrenciler bu 16 soruyu bir yıl içinde soruşturup, araştırıp hazırlayacaklar. Fakat rahat bırakırlar mı adamı? «Muhbir-i sâdık» lar ne güne duruyorlar? Fırsat bu fırsat deyip kollarını sıvıyorlar. «Mustafa Koç solcu, Mustafa Koç Komünist, Mustafa Koç ajan...» Bas altına imzayı, yolla gitsin, faşist kalemşörlere! Sömürücü iki avukat bey curnal eder de, sömürücü yanaşması kalemşörler fırsatı kaçırırlar mı? «Devrimci öğretmen, 27 Mayısçı öğretmen Mustafa Koç'un boynunun vurulması vâciptir! Vesselâm...»

Müfettiş Ziver Tezeren Beyefendi raporu dayar. Millî Eğitim Bakanı - Affedersiniz, Maarif Vekili - Hatiboğlu'nun koltuğu pirelenir. Öyle ya, gericilerin oyunu yitirme korkusu var. Gericilerin desteğiyle Bakanlık koltuğunda oturan Hatiboğlu, elbette ki kulağını gericilerden yana uzatacak. Eh, o da öyle yapıyor. AP'li, DP'lilerin sözünü dinliyor ve Devrimci Mustafa Koç Polatlıdan Bolu'nun Mudurnu orta okuluna sürülüyor. Bu arada, Koç'un öğrencilere verdiği sorular da Talim Terbiyeye yollanıyor. Talim Terbiyenin raporu şu: «Sorularda yabancı ideoloji yok. Fakat sorular, seviyenin üstünde.»

Evet ama, öğretmen Mustafa Koç da Bolu'nun Mudurnu Orta okulunda ne haber? Soruların seviyenin üstünde olması, bir öğretmenin sürülmesine sebep teşkil eder mi sayın Bay Hatiboğlu? Tevfik İleriler, Celâl Yardımcılar sanki başka türlü mü davranıyorlardı? Çömez kalemşörlere curnalcılara kulak verinceye kadar, biraz da 27 Mayısın sesini, Anayasanın sesini dinleseniz hiç de kötü olmayacak sayın Bay Hatiboğlu. Mustafa Koç'un Polatlıdan Mudurnu'ya sürülmesi Mustafa Koç'u küçültmez. Ama bu olay, sizin eğitim anlayışınızın ne olduğunu gösterir. Eğer, 27 Mayısa kadar ardından gittiğimiz, sevdiğimiz, saydığımız İnönü, bugün bu seviyeyi, bu saygıyı, bu desteği yitiriyorsa, bunun nedeni, özellikle Millî Eğitim Bakanı koltuğunda, 27 Mayısı yapanların sevmedikleri sizin gibi bir zatı Bakan diye tutmasıdır. «İcraat» ınız ortada, sayın bay Hatiboğlu. Sizi kimlerin, hangi cephenin desteklediğini, sanırsam, biliyorsunuzdur. Dâva, yalnızca Mustafa Koç'un sürülmesi dâvası değildir. Kısaca belirteyim ki, Bakanlık koltuğunu bırakmayışınız ne size ne de ülkeye bir şey kazandıracaktır. Son verelim artık bu Millî Uyutma politikasına!

Ne sormuş bu Mustafa Koç, öğrencilerine?

Demiş ki, «Türkiyede toprak dağıtımı nasıldır? Bu düzen değişmeli midir?» Peki, ne desindi? «Azrail erkek mi, dişi mi?» diye mi sorsundu?

Demiş ki, «Kapitalizm, sosyalizm ekonomik düzenleri hakkında bilgi toplayın». Peki, ne desindi? «Çay kıyısına inip, incik boncuk toplayın» mı desindi?

Demiş ki, «İç ve dış sömürücülük nedir?» Peki, ne desindi? «Teksaslı deri tüccarının günlük hayatını yazın mı desindi?

Demek ki, «Lâiklik nedir? Dinî kanunlarla toplum sorunları çözümlenir mi? Çözümlenemezse, niçin?» Peki, ne demeliydi? «Havva anamız, Âdem babamızın sol kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Dünya öküzün boynuzunda durmaktadır. Sadaka ve fitre veren, kurban kesen cennete gider. Kimine evlât, kimine devlet» mi demeliydi?

Fakat bütün suç öğretmen Mustafa Koç'ta! «Çıkarcı siyasetçiler cahil halkı ve okumuş cahilleri nasıl aldatıyorlar?», «Dünya toplumlarında açlık ve yoksulluk tehlikesi insanığı nereye götürür?», «Emekçilerimiz haklarını alabiliyorlar mı?», «Üretim gücüne göre millî gelirden yararlanmak ne demektir?», «Sosyal adaletsiz toplum düzeninde, okumak isteyip de okuyamamanın üzüntüsünü gönülden duyuyor musunuz?», «Yurdumuzda sınıf ayrımı var mıdır?» gibilerden sorular sorulur mu hiç? Bunlar Anayasayı ilgilendiren konular. Anayasa, öğrenmek için yapılmamıştır ki... Koç'un öğrencilere soracağı sorular örneğin şöyle olmalıydı: «Bankalar nasıl çalışırlar? Nasıl iyi vatandaş olunur? Para biriktirmenin faydaları? Dilencilere merhamet duyar mısınız? Bakan okula gelince nasıl saygı duruşuna geçilir? Törenlerde nelere uyulmalıdır? Büyüğe mektup nasıl yazılır? Tek dereceli seçim, çift dereceli seçim..» falan filân...

Eğer böyle sorular sorsa, böyle ödevler verseydi, fincancı katırlarını ürkütmezdi ve rahat rahat, kuzu kuzu öğretmenliğini yapar, maaşını alır, terfi eder, müdür olur, müfettiş olur, müsteşar olur, bakan olur, yaşayıp giderdi. Millî Eğitim Bakanı olmasına ne mühendis olması engeldi, ne de tarım uzmanı olması... Hattâ, becerikli bir müteahhitten de iyi bir Maarif Vekili çıktığı, çokça görülmüştür. Co.oper'ler uzayı dolaşırlarken, bileğe kuvvet, harıl harıl İmam - Hatip okulu açmak, Millî Eğitimin canına ot tıkamak, devrimci öğretmenleri gericilerin curnaliyle sürmek 27 Mayıs'ın ruhuna da, bedenine de uygun bir davranıştır ve milliyetçiliğin tâ kendisidir! Bize ne bilim, ne teknik, ne sosyal adalet, ne de devrimcilik gerektir. Bunlar, halkı rahatsız eden, tedirgin eden konulardır. Demokrasi demek, halkın iradesi demektir, halkın isteği demektir. Dört buçuk aydının beğenmemesi, bir bakanın koltuğu bırakması için yeter sebep mi? Sen halka bak!

Evet, Millî Uyutma dalgamız işte böyle... At sürer gibi otomobil kullanmağa kalkıyoruz. Her gün gazetelerde yazılıp çizilen, her gün evlerde konuşulup tartışılan, Anayasanın güven altına aldığı konuları orta okul öğrencilerinden gizleyeceksiniz! Sömürücü demiyeceksiniz, sınıf demiyeceksiniz, sosyal adalet demiyeceksiniz, toprak dağılımı, toprak reformu, millî gelir demiyeceksiniz... Olumlu eğitim diyeceksiniz, demokratik eğitim diyeceksiniz, okul - aile Birliği diyeceksiniz, ama bunları demiyeceksiniz!

Bana bakın, bana! Geçti o günler! Hangi yaşta, nerede olursa olsun, bilen bilmeyene, Anayasanın tanıdığı hakları öğretmek zorundadır. Millî görev budur bence! 13, 14, 15, 16 ve hattâ 17, 18 yaşlarındaki çocuklar, Millî Eğitim diye, Millî Uyutum çamuruna batırılamaz. Ninem gününün bilgileriyle dolu ders kitaplarını afyon hapları gibi sürmeyelim çocukların önüne. Mustafa Koçları harcamağa kalkanlar, harcanacaklarını bilsinler! Yarın, Mustafa Koç'larındır.

Bunalmışa bak!

iir yazar, şiire benzemez. Roman yazar, roman benzemez. Hele müzik, o ayrı bir hikâye. Ankarada gece gündüz kaldırım ölçer. Burjuva salonlarında ego'sunu uyutur. burjuva olanaklarından yararlanarak adını yazara, ozana, ressama çıkarır; hiçliğini, sanki bir ölçüymüş gibi, getirip kor ortaya. Ölçü! Ne ölçüsü be?

Bir davası yoktur, Bir kavgası yoktur; «İnsanlar» dedikçe mangalda kül koymaz; sıkıyı gördü mü sağdan geri eder; rahatlığın aslanıdır, gürültünün sıçanı; bir eli emekçinin cebindedir, bir eli başka çevrelerin havasında... Celâl Vardar'ın dediği gibi, «Suya dokunmazmış, sabuna dokunmazmış». Pise bak!

Resim yapar. Nedir bu, dersin. Sıkıntı, der. Şiir yazar. Nedir bu, dersin Sıkıntı, der. Hikâye yazar, Nedir bu, dersin. Sıkıntı der. Roman, sıkıntı. Müzik, sıkıntı. Biraz zorladın mı, burjuva yozlaşmışlığı kokar midesinden:

— Çağımız büyük bir bunalım içndedir. Bizim kuşağımız büyük bir bunalım içindedir. Biz bunalım içindeyiz. Bireyin en derin noktalarınar inmek.... Ve boşalım suretiyle kurtarmak bu bunalımdan insanlığı...

Böyle demez! Diyebilse keşke!.... Ağzının içinde geveler durur bir takım sözleri! Bunların anlaşılması değil anlaşılmaması önemlidir. Anlaşılırsa hapı yuttu demektir. Zaten sermayesi ne ki?

— İyi, dersin, bunalım.. Anladık Haklısın.. Ama, hangi bunalım bu? Kimin, neyin, nerenin, hangi ülkenin, hangi insanının bunalımı bu?

Şaşkınlığı kareleşir, küpleşir..... Kendini tanımıyor, çevresini tanımıyor ki!.. Ne bilsin kimin, neyin, nerenin bunalımı olduğunu? Bunalım... İşte bunalım... Nasıl olsa biliyordur, nasılsa bir yabancı dilin kıyısından geçmiştir ve örneğin, Parisli bir yazarın buram buram Paris bunalımı kokan bir yapıtını şöyle böyle okumuştur. Tamam. Foyası meydana çıkarılıncaya kadar yürütür gemisini. Sözde Türkiyeyi Türkiye insanını vermek ister. Ne çizdiği yer Türkiyedir, ne bunalım dediği, Türkiye insanının bunalımı.... Havada dönen bir takım yaratıklar... İnsan mı, hayvan mı, cin mi, peri mi bellisiz...

Paris... Hristiyan Paris. Ortaçağı yaşamış Paris, Rönesans Parisi, Ansiklopedistlerin Parisi, 1789 ların Parisi, 30'ların, 48'lerin Parisi, Alman saldırısına uğramış Paris, dinsiz Paris, Komünist Paris, İhtilâlci Paris, tanrısız Paris, merkeziyetçi Paris, aç Paris, tok Paris, başkaldırmış Paris, egzistansiyalist Paris, Aragon'un, Sartre'in, Picaso'nun Parisi, toplumcu Paris, bireyci Paris, şarapçı Paris, kafa Paris, rezil Paris, sınır tanımayan Paris, çok yüzlü, derin, geniş Paris... Düşünür ozan, ressam, heykeltraş, kompozitör Paris.... Güngörmüş Paris..

Ve Ankara... Çocuk Ankara...

Kayserili müteahhidin, Karadenizli aşçının, Konyalı memurun, memur sanatçının Ankarası... Tabak gibi dümdüz... Tek yüzlü, su içerken elini başına koyan Ankara... Ve Ankarada yaşayıp, Parisli bunalımlardan söz eden bir kişi...

BORÇLU ÜLKE

Başbakan İnönü, 21 Mayıs 1963 olayından sonraki konuşmasında:

— Memleketin geleceğini ve selâmetini bu şehitlere borçluyuz, demiş.

Ah paşam! 27 Mayıs 1960 da da böyle demiştik... Borç, borç, borç... Bu borcun altından nasıl kalkacağız bilmem?...